

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การจัดการศึกษาอิสลามในเกาะบาหลี จังหวัดสตูล” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบททางสังคมของชุมชนมุสลิมในเกาะบาหลี จังหวัดสตูล 2) ศึกษาระดับความต้องการในการจัดการศึกษาอิสลามของประชาชนในชุมชนมุสลิมเกาะบาหลี จังหวัดสตูล 3) ประมวลแนวทางในการจัดการการศึกษาอิสลามของชุมชนมุสลิมเกาะบาหลี จังหวัดสตูล เป็นวิจัยเชิงพรรณนา ทั้งนี้ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาโดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ในรูปแบบการพรรณนา ซึ่งเป็นบริบททางสังคมของชุมชนมุสลิมในเกาะบาหลี จังหวัดสตูล ประกอบด้วยประวัติความเป็นมา ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งบ้านเรือน สภาพทางสังคมและโครงสร้างประชากร การประกอบอาชีพรายได้และหนี้สิน สภาพการจัดการศึกษาของชุมชนเกาะบาหลี โอกาสและจุดเด่นของการจัดการศึกษาอิสลาม อุปสรรคและจุดด้อยในการจัดการศึกษาอิสลาม ความพยายามที่จะศึกษาต่อในระดับที่สูงทั้งด้านศาสนาและสามัญของประชาชน

ส่วนที่ 2 การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ในรูปแบบตารางประกอบความเรียง แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง
2. ข้อมูลวิเคราะห์ความต้องการในการจัดการศึกษาอิสลามของประชาชนในชุมชนมุสลิมเกาะบาหลี จังหวัดสตูล
3. ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการจัดการการศึกษาอิสลามของประชาชนในชุมชนมุสลิมเกาะบาหลี ที่มีความเป็นไปได้และเหมาะสมกับสภาพบริบทของชุมชน
4. ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการจัดการการศึกษาอิสลามของประชาชนในชุมชนมุสลิมเกาะบาหลี

ส่วนที่ 3 การนำเสนอแนวทางในการจัดการศึกษาอิสลามของชุมชนมุสลิมเกาะบาหลี จังหวัดสตูล

4.1 การศึกษาบริบททางสังคมของชุมชนมุสลิมเกาะบูโหลน จังหวัดสตูล

การศึกษาบริบททางสังคมของชุมชนมุสลิมเกาะบูโหลน เป็นการศึกษาเพื่อที่จะทำให้ทราบถึงสภาพต่างๆของชุมชน เป็นส่วนสำคัญที่มีผลและเกี่ยวข้องต่อการหาแนวทางในการจัดการศึกษาอิสลามในชุมชนมุสลิมเกาะบูโหลน ซึ่งประกอบด้วยด้านต่างๆ ดังนี้

4.1.1 ประวัติและความเป็นมาของชุมชน

ชุมชนเกาะบูโหลน ก่อตั้งขึ้นประมาณทศวรรษ 2440 คาดการณ์กันว่าก่อตั้งก่อนปี พุทธศักราช 2452 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ชุมชนนี้จึงก่อตั้งขึ้นประมาณ 100 กว่าปีแล้ว โดยชนกลุ่มแรกที่อพยพมาจากประเทศอินโดนีเซีย¹ ในระยะแรกยังไม่มีการลงหลักปักฐานเป็นชุมชนถาวร แต่นิยมตั้งบ้านเรือนติดลงไปในทะเลท่ามาหากินไม่เป็นหลักแหล่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในท้องทะเล ใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทาง และท่ามาหากิน (บาเสด คาโต๊ะศรีดาวัน , สัมภาษณ์ 25 กุมภาพันธ์ 2555)

เมื่อเริ่มมีการตั้งบ้านเรือน จนกลายเป็นชุมชนจึงมีการเรียกชื่อ ด้วยลักษณะภูมิประเทศเป็นเกาะตั้งอยู่ในทะเลมีป่า ต้นไม้ขนาดใหญ่ และต้นไม้เล็ก ทำให้คนสมัยนั้นเห็นว่าเหมาะที่จะตั้งชื่อให้สอดคล้องกับหมู่บ้านและได้เรียกง่าย ๆ ว่า "บูเลาบูโละ" เป็นคำในภาษามลายู บูเลา แปลว่า เกาะ ส่วน "บูโละ" แปลว่า "ไม้ใหญ่" ปัจจุบันเรียกเพี้ยนเป็น "บูโหลน" ส่วนการเรียก เกาะบูโหลนดอน และเกาะบูโหลนเล แต่ก่อนจะเรียก บูโหลนเล็ก และบูโหลนใหญ่ เนื่องจากเกาะบูโหลนเลเป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดในจำนวนเกาะบูโหลนทั้งหมด จึงเรียกตามขนาดของเกาะ เมื่อเวลานาน ๆ เข้าคนรุ่นหลังจึงได้เปลี่ยนมาเรียกชื่อตามภูมิศาสตร์ที่ตั้งของเกาะ เนื่องด้วยที่ตั้งของเกาะบูโหลนดอนอยู่ไกลออกไปจากฝั่งมากกว่าเกาะบูโหลนเล ส่วนเกาะบูโหลนเลตั้งอยู่ในพื้นที่ไกลออกไปจากฝั่งมากกว่าจึงเรียก เกาะบูโหลนเล แต่ชื่อเกาะบูโหลนใหญ่และเกาะบูโหลนชาวบ้านและคนรุ่นหลังในชุมชนก็ยังนิยมเรียกกัน

หลังจากที่ได้มีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนเป็นหลักแหล่งบริเวณพื้นที่ราบของเกาะแล้วผู้มาตั้งถิ่นฐานบนเกาะนี้จึงได้เรียกสถานะตัวเองว่า “ชาวเกาะ” ทั้งนี้ ชนกลุ่มแรกก็คือลูกหลานของโต๊ะกาเมะห์ คาโต๊ะศรีดาวัน (คาโต๊ะซ็อริดีองัน) ชาวมุสลิมที่อพยพทางเรือมาจากประเทศ

¹ บางคำบอกเล่ากล่าวว่ามีมาจากประเทศสิงคโปร์

อิน โคนีเซีย² ในช่วงประมาณก่อนปี พ.ศ. 2452 ก่อนที่จะสร้างที่อยู่อาศัยในเกาะบูโหลน โตะกาแมะห์เคยไปทำมาหากินพักอาศัยอยู่ที่บ้านบ่อเจ็ดลูกและบ้านเกาะสาหร่าย (เกาะ โตด) ภายหลังจากอยู่ที่เกาะสาหร่ายได้สักพักปรากฏว่าเกิดชอบพอกับภรรยาเก่าแก่ค้าขายถ่านหินไม้ จึงได้เดินทางย้ายไปประเทศพม่าเพื่อหาที่อยู่และแหล่งทำมาหากินใหม่ ใช้เวลาอยู่ที่พม่าประมาณ 1 ปี จึงกลับมายังเกาะบูโหลนเล ตั้งถิ่นฐานที่นั่นอย่างถาวร ระหว่างนั้นได้ชวนคนจาก กระบี่ ตรัง ภูเก็ต มาตั้งถิ่นฐานที่เกาะบูโหลนเลด้วย ด้วยความที่โตะกาแมะห์เป็นผู้มีวิชาความรู้ เชี่ยวชาญเรื่องคาถาอาคมชาวบ้านจึงให้ความนับถือให้สถานะเป็นผู้นำของชาวเกาะบูโหลน นอกจากนั้นแล้วยังเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณทั้งในด้านสังคมด้านปกครองและประกอบพิธีกรรมต่างๆ เป็นที่นับถือจากคนจำนวนมากมีลูกน้องหลายคน มีเรื่องเล่าจากทายาทโตะกาแมะห์ถึงการประชันวิชาอาคมระหว่างโตะกาแมะห์และ โตะจิริ ทั้งสองเป็นผู้มีวิชาความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับวิชาอาคม แต่ในที่สุดวิชาอาคมของโตะกาแมะห์ก็เป็นที่ประจักษ์มากกว่า (บาเสด คาโตะศรีดาวัน, สัมภาษณ์ 27 กุมภาพันธ์ 2555)³

² บางคำบอกเล่ากล่าวว่าโตะกาแมะห์เป็นคนสิงคโปร์ได้พายเรือมาพร้อมกับโตะจิริและเพื่อนคนอื่นๆ ทั้งสองเป็นเพื่อนเกลอกัน อีกบางคำบอกเล่ากล่าวว่า โตะกาแมะห์พายเรือมาจากอินโดนีเซียเข้ามาทำมาหากินที่เกาะบูโหลนเลก่อนโตะจิริ ซึ่งก่อนหน้านั้นโตะจิริได้อาศัยและทำมาหากินอยู่ที่เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ โตะจิริเข้ามาอยู่เกาะบูโหลนได้ไม่นานจึงได้รู้จักกับโตะกาแมะห์ ทั้งสองเป็นเพื่อนสนิทกันและมีวิชาอาคมทั้งคู่ (อิดล ลาฮิง, สัมภาษณ์ 27 กุมภาพันธ์ 2555)

³ ทายาทโตะกาแมะห์ เล่าเรื่องราวการสำแดงวิชาอาคม ระหว่างโตะกาแมะห์และ โตะจิริ ว่ามีอย่างน้อย 2 แนวทางคือ เรื่องแรก ทั้งสองเป็นผู้มีวิชาความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับวิชาอาคม ขณะนั้นในช่วงระยะเวลาหนึ่ง วันที่ลมฟ้าอากาศเหมาะที่จะออกไปทำมาหากินจับสัตว์น้ำในทะเล โตะสาเหล็ม ซึ่งเป็นลูกชายโตะจิริออกเรือไปหาปลาที่ลูกน้อง พร้อมกับเรือของโตะจิริและลูกน้องอีกหนึ่งลำ เรือได้แล่นไปจนถึงบริเวณเกาะในสูง (เกาะตะมะ) โตะสาเหล็มได้วางอวนล้อมปลาบริเวณด้านทิศตะวันตก ส่วนโตะจิริได้วางอวนล้อมปลาบริเวณหน้าเกาะ สักพักโตะสาเหล็มได้ปลาเต็มอวนแต่เมื่อดึงอวนขึ้นมาปรากฏว่าในอวนมีแต่ใบพังกา ปลาที่จับได้หายไปหมด ส่วนทางด้านโตะจิริได้ปลาเต็มลำเรือ โตะสาเหล็มจึงออกเรือกลับบ้านพร้อมกับนำไปพังกาที่ติดอวนกลับไปด้วยเพื่อให้โตะกาแมะห์ดู โตะกาแมะห์รู้ว่าโตะสาเหล็มลูกชาย โคน โตะจิริแกล้งจึงโกรธมาก จึงให้โตะตีหมี ภรรยาโตะสาเหล็ม หุงข้าวเหนียวและหากกล้วยน้ำว้ามาหนึ่งลูก วันรุ่งขึ้นโตะสาเหล็มเตรียมตัวที่จะออกเรือไปหาปลาที่ลูกน้องตามปกติ โตะกาแมะห์ได้กำชับว่าให้เอาข้าวเหนียวและกล้วยที่เตรียมไว้ไปด้วยและให้เรือของโตะจิริพร้อมลูกน้องออกไปก่อนสักหนึ่งชั่วโมงแล้วค่อยตามไป พร้อมทั้งให้สังเกตดูว่าเรือของโตะจิริทอดเสมตรงไหน ให้โตะสาเหล็มจอดเรือนอกบริเวณเรือของโตะจิริ เรือของโตะจิริได้ไปจอดทอดสมอที่บริเวณเกาะสาม ส่วนเรือของโตะสาเหล็มได้จอดอยู่ห่าง ๆ แล้ว จึงได้วางอวนบริเวณนั้น พร้อมกับโยนข้าวเหนียวและกล้วยลงไป ในทะเล ทันใดนั้นก็มีบางอย่างผุดขึ้นมาบังคำบอกเล่ากล่าวว่าเป็นปลากระโทง และได้สื่อสารกับโตะสาเหล็มว่าที่เรียกมาต้องการอะไร โตะสาเหล็มบอกว่าไม่รู้ คนที่บ้านเป็นคนให้เอาข้าวเหนียวกับกล้วยมาให้ ทันใดนั้นปลากระโทงก็ได้พุ่งไปหาโตะจิริแทงเข้าที่ตาซ้ายซ้ายบอด โตะจิริรู้สึกปวดเป็นอย่างมากจึงพาเรือกลับบ้านในขณะที่ปลากระโทงยังคงอยู่ที่ตาไปเอาออกอีกที่ก็ถึงบ้านแล้ว จนเรื่องราวเป็นที่รำลึก โตะจิริจึงได้ว่าโตะกาแมะห์ก็เป็นผู้มีวิชาอาคม หลังจากนั้นจึงได้ย้ายไปอยู่เกาะหลีเป๊ะ เปรียบเสมือนเสือสองตัวอยู่ถ้ำเดียวกัน ไม่ได้ (อีกคำบอกเล่ากล่าวว่าโตะกาแมะห์ได้ออกเรือไปเองพร้อมกับเรือของโตะจิริ จนถึงแหล่งที่เหมาะสมสำหรับจับปลา โตะกาแมะห์ได้วางอวนล้อมปลาจนได้ปลาเต็มอวน โตะจิริรู้เข้าว่าโตะกาแมะห์ได้ปลาเป็นจำนวนมากจึงเอาน้ำทะเลมากถั่วคาถาอาคม แล้วสากลงไปในทะเล เมื่อโตะกาแมะห์ดึงอวนขึ้นมาบนเรือปรากฏว่าปลาที่จับได้หายไปหมดมีเพียงเมือกปลาที่ติดอยู่จำนวนมาก โตะกาแมะห์รู้ว่าโคน โตะจิริแกล้ง แต่ก็ไม่ได้โกรธอะไร เพราะตัวเองก็มีวิชาอาคม คิดในใจว่าที่ใครที่มัน จึงได้เอากันใบมะพร้าวมาเหลาให้คล้ายกับปีกเครื่องบิน แล้วจึงพุ่งกันมะพร้าวลงไปในทะเล กันมะพร้าวที่พุ่งไปในทะเลนั้นกลายเป็น

โตะฉีร์เป็นฝ่ายเปลี่ยงพล้ำจึง ได้ย้าย ไปอยู่ที่เกาะหลีเป๊ะแทน แต่โตะสาเหล็มซึ่งเป็นลูกชายของ โตะฉีร์มีลูกชายชื่อ โตะบาเสด (เดิมนามสกุลประมงกิจ) ซึ่งนับถือศาสนาพุทธ ขณะนั้นครอบครัว ของโตะสาเหล็มมารับของและทำการค้ากับโตะกาเมะห์จนคิดหนี โตะกาเมะห์ไม่มีลูกจึงได้ขอมา เป็นลูกเพื่อชดใช้หนี้ ประกอบกับพ่อแม่โตะสาเหล็มเป็นผู้ที่มีลูกหลานมาก จึงมอบโตะสาเหล็มให้ มาเป็นลูกจนเข้ารับอิสลาม และมีทายาทคนเดียวที่สืบเชื้อสายมาจนถึงปัจจุบัน คือนาย บาเสด ดา โตะศรีดาหวัน หลังจากนั้นก็มีคนจากพื้นที่ต่าง ๆ เข้ามาทำมาหากินและได้แต่งงานขยายครัวเรือน เป็นหลายครอบครัวและหลายตระกูล (บาเสด ดาโตะศรีดาหวัน , สัมภาษณ์ 27 กุมภาพันธ์ 2555 ; อีคล ลายัง, สัมภาษณ์ 27 กุมภาพันธ์ 2555)

บันทึกประวัติของชุมชนเกาะบุโหลนปรากฏเรื่องราวของการปรับตัวอีกครั้งหนึ่ง ในช่วง สงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวเกาะบุโหลนมีประสบการณ์เผชิญสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยตรง (สงครามมหาเอเชียบูรพา) เนื่องจากเป็นพื้นที่หนึ่งที่ญี่ปุ่นบุกขึ้นมาตั้งแนวรบ ในขณะนั้นชุมชนได้ ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เกาะบุโหลนเลหลายครัวเรือนแล้ว ชาวบ้านบางส่วนอพยพหลบหนีภัยขึ้นไปปาก บารา บางส่วนไปตัง กระบี่ ภูเก็ต จากคำบอกเล่าของบาเสด ดาโตะศรีดาหวัน (สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2555) ทายาทของ โตะกาเมะห์ ดาโตะศรีดาหวัน นายบาเสดขณะนั้นอายุ ประมาณ 16 ปี ปัจจุบันยังมีชีวิตซึ่งได้ร่วมอยู่ในเหตุการณ์และร่วมเผชิญภัยสงครามโลกครั้งที่ 2

ในช่วงเวลานั้น ชุมชนบ้านเกาะบุโหลนได้มีการตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เกาะบุโหลน เลก้นอย่างหนาแน่นแล้ว ช่วงที่ญี่ปุ่นบุกขึ้นเกาะ คนเห็นเครื่องบินหลายลำบินผ่านมาเหมือนกับฝูง นก แล้วยิงกระสุนขึ้นฝั่งปากบารา ยิ่งจนไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร เสียงดังสนั่นหวั่นไหว ระเบิดและ กระสุนหลายลูกได้ไปตกที่แหลมสนหน้าหาด (ที่ตั้งของบูโลเนริสอร์ทในปัจจุบัน) เกาะบุโหลนถูก กลบไปด้วยควันทั้งเกาะ เหตุการณ์ซุลมุนวุ่นวาย ชาวบ้านไม่ทันตั้งตัว หลายคนหวาดกลัวและ หายใจไม่ออกเนื่องจากควันไฟ บ้างก็พากันหนีไปอยู่บนเขาหลังเกาะ คนเฒ่าคนแก่พากันหลบภัยอยู่ ในบ้าน จนอย่างเข้าวันที่ 2 ของเหตุการณ์ ฝุ่นควันเริ่มจางลง ทำให้มองเห็นเกาะบุโหลนเลได้ชัดเจน ขึ้น ชาวบ้านพากันคิดว่าเหตุที่ญี่ปุ่นทิ้งระเบิดควันลงมาเพื่อสกัดไม่ให้ชาวบ้านเกาะบุโหลนต่อสู้ แต่การสู้รบยังเกิดขึ้นเครื่องบินยังคงยิงกระสุนขึ้นฝั่งปากบาราอย่างต่อเนื่อง แต่โชคที่ญี่ปุ่นไม่ได้ ยิงชาวเกาะบุโหลน ถ้าการสู้รบเกิดขึ้นชาวเกาะบุโหลนคงไม่มีใครรอดชีวิต เพราะทั้งหมู่บ้านมี โตะ กาเมะห์ เพียงคนเดียวที่มีปืนอยู่กระบอกเดียว

ปลากระโทงฟุ้งเข้าหาโตะฉีร์เสียบทะลุตาข้างซ้ายบอด โตะฉีร์จึงได้รู้ว่า โตะกาเมะห์ก็เป็นผู้ที่มีวิชาคาถาอาคมเหมือนกัน (บาเสด ดาโตะศรีดาหวัน, สัมภาษณ์ 6 กุมภาพันธ์, 2555)

หลังจากนั้นเรือรบญี่ปุ่น ได้เข้าประชิดเกาะบูโหลน ทอดสมออยู่หน้าเกาะ 10 กว่าลำ (บริเวณชายหาดหน้าโรงเรียนในปัจจุบัน) กระบอปืนใหญ่บนเรือเตรียมพร้อมที่จะยิงได้ทุกเวลา เรือเล็กหลายลำนำกำลังพลขึ้นเกาะ เมื่อทหารญี่ปุ่นขึ้นเกาะได้ไม่นานก็ตัดทางมะพร้าวมากองไว้แล้วจุดไฟเผา จากนั้นได้หักกิ่งไม้ใบไม้มาเพื่อล่อให้แพะที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้ไปกิน เมื่อแพะมากินจึงจับโยนเข้ากองไฟทีละตัวๆเพื่อเผาเป็นอาหาร โด๊ะกาเมะห์เห็นเข้าจึงโกรธมาก เพราะเป็นแพะหลายตัวที่โด๊ะกาเมะห์เลี้ยงไว้ จึงคิดจะยิงทหารญี่ปุ่น แต่โด๊ะสาเหล็กได้ห้ามไว้ทันเพราะเกรงว่าชาวบ้านจะถูกสังหารทั้งหมู่บ้าน ดังนั้น ในช่วงเย็น หม่อมสาวในหมู่บ้านจึงพากันเข้าป่าขึ้นเขาเพื่อเข้าเวรยามยังจุดต่าง ๆ เช่น บริเวณแพนแซนริสอร์ท และ บริเวณวิวพอยตรีสอร์ทในปัจจุบัน พวกที่เข้าเวรถูกผูกมัด ปวดแสบปวดร้อนกันอย่างมาก เวลาจะจุดไฟสูบยาสูบก็ต้องเอาโองคินเหนียวใบเล็กมาจ่อไว้ที่ปากแล้วจุดไฟยาสูบและพ่นควันลงไปโองคินเพื่อป้องกันไม่ให้ทหารญี่ปุ่นเห็นแสงไฟและคิดว่าชาวบ้านรวมตัวกันเพื่อต่อสู้ พวกผู้ชายและคนหนุ่มสาวได้เข้าเวรยามกันอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาที่ญี่ปุ่นเข้าประชิดเกาะ ช่วงนั้นแพะหลายร้อยตัวของชาวบ้านถูกทหารญี่ปุ่นจับกินจนเกือบหมดหมู่บ้าน แม้กระทั่งลูกมะพร้าวเมื่อทหารญี่ปุ่นจะกินน้ำมะพร้าวก็จะยิงในขณะที่ยังอยู่บนต้นจนเป็นรูแล้วเอาปากไปรองรับเพื่อดื่มน้ำ

เหตุการณ์อย่างเข้าสู่วันที่ 8 กองทัพญี่ปุ่นยังคงตั้งค่ายอยู่ที่เกาะบูโหลนเล จนกระทั่งมีเรือจากไทรบุรี⁴ ผ่านเข้ามาและประกาศว่าสหรัฐอเมริกาได้ทิ้งระเบิดนิวเคลียร์ที่เมืองนางาซากิและฮิโรชิมาทำให้ญี่ปุ่นแพ้สงครามแล้ว ให้ทหารญี่ปุ่นถอนกำลังทหารออกจากประเทศไทยภายใน 24 ชั่วโมง หลังจากนั้นรุ่งเช้ากองทัพญี่ปุ่นก็ได้ถอนกำลังออกจากเกาะบูโหลนเลจนหมด ทิ้งไว้เพียงทุ่นระเบิดใต้น้ำที่วางไว้รอบ ๆ เกาะเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านบางส่วนที่หนีภัยขึ้นไปอยู่ในป่า บนเขาก็ได้พากันกลับบ้าน แต่ก็ยังไม่ไว้วางใจในสถานการณ์เพราะเหตุการณ์ยังไม่เข้าสู่ภาวะปกติ มีเครื่องบินบินวนไปมาอยู่ตลอดเวลา ชาวบ้านยังรู้สึกกลัวและหวาดระแวง ยังไม่สามารถดำเนินวิถีชีวิตได้ตามปกติ

กระนั้นชีวิตของชาวบ้านชุมชนเกาะบูโหลนก็ยังไม่กลับสู่สภาวะปกติ เนื่องจากทหารสหรัฐก็เป็นอีกกลุ่มที่เข้ามาควบคุมสถานการณ์ในประเทศไทยขณะนั้น การเดินเรือเพื่อนำปลาออกไปขายยังไม่สามารถทำได้ตามปกติ เรือสำเภาที่นำโดยโด๊ะกาเมะห์ถูกขัดขวางด้วยศพชิ้นอืด ลอยอยู่เต็มทะเลส่งกลิ่นเหม็นคาวไปทั่ว นอกจากนี้ เรือสินค้าและข้าวสารของพ่อค้า (เช่นเรือเป็ดลำใหญ่ของเจ้าแก้วนจากจังหวัดตรัง) ยังต้องเผชิญกับการตรวจตราเข้มงวดและการเข้าจับกุมโดยทัพเรือค้ำน้ำของสหรัฐอเมริกาที่ได้เข้ามาตัดทุ่นระเบิดใต้น้ำบริเวณรอบด้วยสาเหตุที่ยังอยู่ใน

⁴ บ้างก็บอกว่าเป็นเรือของรัฐบาลไทย

ภาวะสงครามเหตุการณ์ยังไม่เข้าสู่ภาวะปกติ เกรงว่าจะขนถ่ายสินค้าไปส่งให้ผู้รับจึงเกิดเหตุยิงเรือสินค้าเสียหายทั้งลำบ่อยครั้ง ยิ่งไปกว่านั้น แม้ว่าทหารอเมริกาตัดทุ่นระเบิดใต้น้ำจนหมดไปแล้ว แต่ก็ยังมีระเบิดจำนวนหนึ่งลอยขึ้นมาเหนือผิวน้ำ บางลูกได้ลอยไปที่เกาะตระกูลเตา บางลูกลอยไประเบิดที่เกาะหินงาม (ชาวบ้านเชื่อว่าจุดที่ระเบิดถูกฝังไว้ หรือเกิดระเบิดขึ้นเป็นสาเหตุให้ปลูกต้นไม้ใหญ่ไม่งอกงามจนปัจจุบัน) ในบางคราว โต๊ะกาเมะห์ก็ทำหน้าที่ช่วยทหารที่มาจากจังหวัดสงขลาเพื่อถูระเบิดด้วย หลังจากนั้น เหตุการณ์ได้เข้าสู่ภาวะปกติ ชาวบ้านก็ได้ใช้ชีวิตอย่างปกติ บางส่วนที่อพยพหลบหนีภัย ขึ้นปากบารา ตรัง กระบี่ ภูเก็ต ก็ได้ตั้งรกรากอย่างถาวรที่นั่นบางส่วนก็ได้กลับมาที่เกาะ

หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวบ้านเกาะบูโหลนบางส่วนที่อพยพหนีภัยทยอยกันย้ายกลับมายังเกาะบูโหลนอีกครั้ง บางส่วนก็ไปตั้งถิ่นฐาน แถวปากบารา กระบี่ ตรัง ภูเก็ต ในช่วงนี้มีคนจากปากบารา เข้ามาตั้งถิ่นฐานและบุกเบิกขยายพื้นที่ทำกินในเกาะบูโหลนเลตระกูลที่เข้ามาในช่วงนี้คือ "ตระกูล อองศารา" โดยมี "นายจำรัฐ อองศารา" เป็นผู้บุกเบิกเข้ามาจับจองพื้นที่ทำกิน และเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเริ่มพัฒนาเกาะบูโหลนจนได้รับการคัดเลือกแต่งตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4 (อาบีเด็น คาโต๊ะศรีดาหวัน, สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2555) หลังจากนั้นในช่วงเวลาของนโยบายการพัฒนาทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ได้เริ่มมีการก่อตั้ง รีสอร์ทขึ้นเป็นรายแรกของเกาะบูโหลน⁵ โดยบังพงศ์เป็นผู้ริเริ่มธุรกิจรีสอร์ทเป็นรายแรกในเกาะ (บูโหลนในปัจจุบัน) ซึ่งในขณะนั้นมีอาคารเพียง 2-3 หลัง ไม่มีไฟฟ้า ใช้ตะเกียงและไฟจากไม้ฟืน และรายที่ 2 คือ บูโหลนฮิลรีสอร์ท ที่ก่อตั้งมา 20 กว่าปี ปัจจุบันเกาะบูโหลนมีรีสอร์ททั้งสิ้น 11 ราย โดยเจ้าของส่วนใหญ่จะไม่ใช่คนดั้งเดิมในเกาะบูโหลน (ไชยา หาญทะเล, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2555)

ประมาณปี พ.ศ. 2530 มีการริเริ่มบุกเบิกก่อตั้งมัสยิดหลังแรก ที่เกาะบูโหลนดอน โดยนายหมาด ยาดำ หลังจากนั้นประชาชนจากเกาะบูโหลนเลและพื้นที่ใกล้เคียงหลายครอบครัวเริ่มย้ายมายังเกาะบูโหลนดอน เพราะเห็นว่าเป็นพื้นที่ราบติดชายฝั่งมีความเหมาะสมที่จะก่อตั้งบ้านเรือนที่พักอาศัยและทำการประมง ซึ่งสะดวกต่อการพักอาศัยและประกอบอาชีพ มากกว่าเกาะบูโหลนเลที่พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นเนิน และได้มีการปลูกป่าต้นสนและมะพร้าวรอบ ๆ เกาะหลายร้อยต้น เพื่อเป็นแนวกำบังคลื่นลมและใช้ประโยชน์อื่นๆ (อิดล ลายัง , สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2555)

ปี พ.ศ. 2534 เกิดพายุคลื่นลมแรงพัดเข้าหมู่บ้านสร้างความเสียหายให้แก่ชาวบ้านอย่างหนัก คลื่นได้ซัดป่าสนหลายร้อยต้นบริเวณชายหาด โคนลมจมไปกับน้ำทะเลจนหมด ชายหาด

⁵ จากการสอบถามปีที่เริ่มก่อตั้งไม่เป็นที่แน่ชัด แต่อยู่ที่ประมาณ 20 กว่าปีจนถึงปัจจุบัน

ถูกกัดเซาะไปหลายเมตร เรือที่จอดอยู่ริมฝั่งแตกไปหลายลำ บ้านเรือนชาวบ้านเสียหายหลายหลัง ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนอย่างหนัก (นิรันดร์ ตั้งสง่า, สัมภาษณ์ 6 กุมภาพันธ์ 2555)

ปี พ.ศ. 2547 ชุมชนมุสลิมเกาะบุโหลนได้รับผลกระทบจากคลื่นยักษ์สึนามิ ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันที่เกือบทุกจังหวัดฝั่งทะเลอันดามันได้รับผลกระทบจากคลื่นดังกล่าว สร้างความเสียหายเกิดขึ้นอย่างใหญ่หลวง ในส่วนของชุมชนมุสลิมเกาะบุโหลนถูกคลื่นสึนามิพัดถล่มเข้ามาบนเกาะสูงประมาณ 50 เซนติเมตร ชาวบ้านต่างวิ่งหนีอพยพขึ้นบนเขาหลังเกาะ พร้อมกับหอบข้าวสารและของใช้ที่จำเป็นไปค้างแรมบนเขาอยู่ 1 คืน ภายหลังจากเหตุการณ์สงบ จึงได้ลงไปตรวจสอบความเสียหายปรากฏว่าบ้านเรือนหลายหลังพัง เรือประมงแตกเสียหายหลายลำ จากนั้นได้มีมูลนิธิจากประเทศฟิลิปปินส์เข้ามาช่วยเหลือเบื้องต้น โดยการสนับสนุนอุปกรณ์ทำการประมงให้แกชาวบ้านและสร้างอาคารใหม่ให้โรงเรียน 1 หลัง (หมาดโหรบ บากาก, สัมภาษณ์ 7 กุมภาพันธ์ 2555)

4.1.2 ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งบ้านเรือน

เกาะบุโหลน ตั้งอยู่ในทะเลฝั่งอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเกตุรา ห่างจากท่าเทียบเรือปากบารา ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล ประมาณ 22 กิโลเมตร ประกอบด้วยเกาะต่างๆ ในบริเวณใกล้เคียงทั้งหมด 8 เกาะ มีประชากรอาศัยอยู่ 2 เกาะ คือ เกาะบุโหลนดอน และเกาะบุโหลนเล มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเกาะหินปูนที่มีความลาดชัน ภูมิประเทศมีที่ราบเพียงเล็กน้อยบริเวณหุบเขาและชายหาดซึ่งเป็นที่เหมาะสมสำหรับการตั้งบ้านเรือน การตั้งบ้านเรือนจะกระจายตัวอยู่ตามอ่าว เนินเขาและชายหาด เพื่อให้สะดวกต่อการประกอบอาชีพประมง สมัยก่อนนิยมสร้างบ้านยกพื้นสูงพอประมาณ ตัวเรือนเดี่ยว เป็นบ้านที่สร้างแบบง่าย ๆ ด้วยวัสดุที่หาได้ภายในเกาะ เช่น ไม้ไผ่และไม้ชนิดต่าง ๆ หลังจากทำมาจากทางมะพร้าวที่มาเย็บติดกัน ปัจจุบันบ้านเรือนหลายหลังได้เปลี่ยนมาสร้างเป็นรูปทรงใหญ่และโครงสร้างที่แข็งแรงขึ้นเนื่องจากกระยะหลังยุคสมัยได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงคนในชุมชนเกาะบุโหลนมีการปฏิสัมพันธ์และแต่งงานกับคนภายนอกมากขึ้น ทำให้มีการแลกเปลี่ยนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมระหว่างกันมากขึ้น แต่ตัวบ้านเรือนก็ยังคงเป็นไม้และไม้ไผ่มีขนาดใหญ่และแข็งแรงมากขึ้นกว่าเดิมด้วยลักษณะภูมิประเทศที่ตั้งอยู่ในทะเลประกอบกับระบบเศรษฐกิจการท่องเที่ยวจากภายนอกยังไม่กระจายมาที่เกาะบุโหลนมากนัก จึงยังคงมีธรรมชาติที่สมบูรณ์และโดดเด่นไม่แพ้หมู่เกาะอื่น ๆ บริเวณหน้าเกาะมีทิวสนขึ้นริมหาดทรายขาวเป็นแนวยาวเสมือนเป็นแนวกำแพงป้องกันภัยทางด้าน

เหนือและด้านใต้ สามารถกำบังลมได้ดีมีทั้งชาวประมงเรือเล็ก (ประมงพื้นบ้าน) และเรือพาณิชย์ มาอาศัยจอดเรือและหาปลาได้ขาด มีสัตว์ป่าหายากที่ยังคงหลงเหลือให้เห็นอยู่ เช่น นกเงือก 2 ชนิด คือ นกเงือก นกกาสัง นกประจำถิ่นของเกาะ 3 ชนิด คือ นกขาปีไหน นกคลุมพูขาวและค้างคาวแม่ไก่ โดยเฉพาะนกขาปีไหนเป็นสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ รวมทั้งสัตว์ป่าและนกชนิดต่าง ๆ เช่น ตะกวด แอ้ทราย งูเหลือม นกเหยี่ยว ที่มีให้เห็นบนเกาะนุโหล่น (ไชยา หาญทะเล, สัมภาษณ์ 18 ธันวาคม 2557)

ขณะที่เกาะนุโหล่นคอนปัจจุบันชายหาดและป่าสนได้ถูกลมพายุพัดคลื่นกัดเซาะ โคนหายหมด แต่ยังคงมีป่าไม้ที่ยังคงสมบูรณ์ โดยเฉพาะบริเวณป่าเขาทางด้านทิศเหนือของเกาะที่สามารถทำเป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติ มีจุดชมวิวกว้างประมาณ 300 เมตร สามารถมองเห็นทิวทัศน์ได้ 360 องศา มองเห็นเกาะแก่งต่าง ๆ ในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา อุทยานแห่งชาติตะรุเตา ไปจนถึงจังหวัดตรัง มีสัตว์ป่าหายากและสัตว์อื่น ๆ ให้เห็นอยู่เป็นระยะ เช่น ผีเสื้อตาลจุดเรียง ปีกลายจุด ผีเสื้อป่า ผีเสื้อหางติ่ง เหยี่ยวขาว เหยี่ยวแดง ตะกวด เป็นต้น (นิรันดร์ ดั่งสง่า, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2558)

4.1.3 โครงสร้างประชากรและโครงสร้างการปกครอง

ชุมชนมุสลิมในหมู่เกาะนุโหล่นมีครัวเรือนทั้งสิ้น 147 ครัวเรือน ประชากรรวม 467 คนสัญชาติไทย ใช้ภาษามลายูและภาษาถิ่นใต้ในการสื่อสาร นับถือศาสนาอิสลาม 93 % พุทธ 7 % จากการย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อประกอบอาชีพ(องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ, 2555) ปัจจุบันมีนายธานี สิงขโรทัย ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้นำหมู่บ้าน โดยมีนายเทิดศักดิ์ ลายัง เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอยู่ที่เกาะนุโหล่นคอน และนายไชยา หาญทะเล เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอยู่ที่เกาะนุโหล่นเล มีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นคนในชุมชน 2 คน คือ นายพรชัย อุษณีย์ และนายนิวัฒน์ บากาก มีนายนิรันดร์ ดั่งสง่า ทำหน้าที่เป็นประธานอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน ชุมชนไม่มีผู้นำศาสนา (อิหม่าม) มีเพียงนายอำหรัณ เหมรา และนายยูโสภ จากบ่นฝั่งอาสามาทำหน้าที่นำละหมาดวันศุกร์และเฉพาะช่วงเวลาที่ชุมชนมีพิธีกรรมสำคัญทางศาสนาเท่านั้น (นิรันดร์ ดั่งสง่า, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2558)

4.1.4 สถานที่สำคัญ สถานบริการและลักษณะพิเศษในหมู่บ้าน

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานที่สำคัญและสถานบริการ ตลอดจน โครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ และสภาพอนามัยของประชาชน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงสถานที่สำคัญ สถานบริการและลักษณะพิเศษในหมู่บ้าน

ลำดับ	สถานที่	เกาะ		ชื่อสถานที่
		บูโหลนดอน	บูโหลนเล	
1	มัสยิด	1 แห่ง*	1 แห่ง	มัสยิดปะฮ์รุคดิน* มัสยิดวะตุนอิสลามียะห์
2	โรงเรียนสามัญ	แห่ง 1	1 แห่ง	โรงเรียนบ้านเกาะบูโหลน
3	โรงเรียนฟิรคูอิน	-	-	
4	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	-	-	
5	แหล่งน้ำ	-	1 แห่ง	ห้วยอ่าวม่วง
6	บ่อน้ำหมู่บ้าน	2 แห่ง	5 แห่ง	
7	ประปาหมู่บ้าน	1 แห่ง	-	
8	อ่างเก็บน้ำ	1 แห่ง	-	
9	ห้องส้วมสาธารณะ	5 จุด/10 ห้อง	-	
10	ร้านอาหาร/ขายของชำ	5 แห่ง	6 แห่ง	
11	รีสอร์ท	-	11 แห่ง	ของคนดั้งเดิมในเกาะ 5 ราย ของคนนอกพื้นที่ 6 ราย
12	ถนนทางเดินในหมู่บ้าน	1 สาย*	2 สาย	ถนนทางเดินปูด้วยอิฐซีแพค 1 สาย ยาว 200 เมตร กว้าง 1 เมตร* ถนนทางเดินปูด้วยอิฐซีแพค 1 สาย ยาว 330 x1.5 เมตร ถนนทางเดินคอนกรีตหิน ใหญ่ยาแนว 1 สาย ยาว 700x1.5 เมตร

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ลำดับ	สถานที่	เกาะ บูโหลนดอน	เกาะ บูโหลนเล	ชื่อสถานที่
13	พาหนะในหมู่บ้าน เรือเครื่องหางยาว รถจักรยานยนต์	42 ลำ -	15 ลำ* 9 คัน	เฉพาะของชาวบ้าน*
14	โทรศัพท์สาธารณะ	-	2 เครื่อง	
15	หอเตือนภัยสึนามิ	1 แห่ง	-	
16	ด้านการศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่า ปวช.หรือเทียบเท่า อนุปริญญา(ปวส.) หรือเทียบเท่า ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า สูงกว่าปริญญาตรี	ไม่แน่ชัด 1 คน 2 คน -	ไม่แน่ชัด - - -	
17	สุขภาพอนามัย ในหมู่บ้านมีคนพิการ พิการทางสติปัญญา พิการทางจิต พิการทางกาย ความดัน เบาหวาน โรคน้ำหนึบ	2 คน 3 คน 1 คน 45 คน 9 คน 3 คน	- - - 20 คน 10 คน -	

ข้อมูลเมื่อ : กุมภาพันธ์ 2556

4.1.5 การประกอบอาชีพรายได้และหนี้สิน

ชุมชนเกาะบุโหลนประชาชนประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน (ประมงชายฝั่ง) เป็นหลักประมาณ 93% (เทิดศักดิ์ ลาวัณ, สัมภาษณ์ 25 มีนาคม 2555) รองลงมาคือรับจ้างและบริการนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูกาลต่าง ๆ และอาชีพอื่น ๆ ที่พอยังชีพครอบครัว เช่น รับจ้างทั่วไป และขายของชำ ในด้านรับจ้างและการบริการนักท่องเที่ยว จะทำกันในช่วงฤดูเปิดการท่องเที่ยวหรือเปิดอ่าวตั้งแต่ช่วง เดือนพฤศจิกายน - กลางเดือนเมษายน โดยรับจ้างและบริการนักท่องเที่ยวอยู่ที่เกาะบุโหลนเด และเกาะหลีเป๊ะ ส่วนใหญ่มีรายได้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายหรือบางครั้งไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย (เทิดศักดิ์ ลาวัณ สัมภาษณ์ , 9 มกราคม 2555) ประชาชนที่ประกอบอาชีพประมงรายได้ส่วนใหญ่เฉลี่ยอยู่ที่เดือนละ 8,001-12,000 บาท อาชีพรับจ้างและบริการอยู่ที่ 6,000-10,000 บาท และอาชีพค้าขายอยู่ที่ 7,000-10,000 บาท ต่อเดือน หลายครอบครัวมีการกู้ยืมเงิน เพื่อนำมาเป็นการลงทุนในการประกอบอาชีพประมง เช่น การซื้อเรือ ซื้อเครื่องมือประมง รวมทั้งการซ่อมแซมเรือ และเครื่องมือประมงอื่น ๆ จึงทำให้ประชาชนเกือบทั้งหมดคิดหนี้สินทั้งหนี้สินนอกระบบและในระบบ เช่น ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รวมทั้งจากนายทุนแพปลาและนายทุนประมง นอกจากนั้นแล้วปัญหาการจัดการจัดการและถอดอ้อมที่ดี การว่างงานในกลุ่มผู้หญิงและคนชรา จนนำไปสู่การตั้งกลุ่มเล่นการพนันกันอย่างต่อเนื่อง

4.1.6 ศาสนา วัฒนธรรมและพิธีกรรม

ประชาชนที่เป็นคนดั้งเดิมในเกาะบุโหลนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม แต่ไม่ได้เคร่งครัดในวิถีปฏิบัติตามหลักการ ขาดหลักปฏิบัติในข้อบังคับตามหลักการอิสลาม 5 ประการ สังเกตได้จากที่ไม่มีผู้มาละหมาดที่มัสยิดเลยแม้แต่คนเดียว ยกเว้นในช่วงเวลาละหมาดอีซาและมัฆริบที่พอจะมีอยู่ประมาณ 2-3 คน และช่วงเวลาละหมาดวันศุกร์จะมีประมาณ 20-30 คน มีการออกอีด ทั้งนี้เนื่อง เกาะบุโหลนไม่มีผู้นำศาสนาที่เป็นคนในภายในชุมชนเอง มีเพียงนายอัมห์รัน เหมรา ที่อาสาทำหน้าที่อิหม่ามหรือผู้นำละหมาดในช่วงวันศุกร์และในช่วงที่ชุมชนมีพิธีกรรมสำคัญทางศาสนาเท่านั้น โดยสาเหตุจากการเข้ามาประกอบอาชีพประมงและสร้างที่พักชั่วคราว อยู่ที่เกาะบุโหลน ดอน นายอัมห์รันเป็นผู้มีความรู้ทางด้านศาสนา ได้เห็นสภาพสังคมบนเกาะด้อยพัฒนาในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านศาสนา ชาวบ้านมีการดื่มสุรา เล่นการพนัน สามักรรยา ทะเลาะกันบ่อยครั้ง นายอัมห์รันจึงเริ่มเรียกร้องให้ชุมชนหันมาปฏิบัติตนใหม่โดยใช้หลักการทางศาสนาเขาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในระยะเวลาที่นายอัมห์รัน อยู่ที่เกาะ ได้มีการจัดกลุ่มเปิดการเรียนการ

สอนอัลกุรอานและศาสนาให้กับเด็กและผู้ใหญ่ เริ่มมีการละหมาดวันศุกร์ และใช้กฎข้อบังคับทางสังคมให้ชาวบ้านหันมาละหมาดและประกอบความดี ซึ่งกฎเกณฑ์มีข้อแม้ว่า ถ้าหากชาวบ้านคนใดไม่มาละหมาดหรือเลิกดื่มเหล้า เล่นการพนัน เมื่อจะแต่งงาน หรือมีคนตาย หรือกิจกรรมทางศาสนาอื่น ๆ จะไม่ทำพิธีกรรมให้ การใช้มาตรการลักษณะนี้ทำให้ปัญหาเหล่านั้นเริ่มลดลง การดื่มเหล้า เล่นการพนันเริ่มลดน้อยลง ซึ่งปัจจุบันยังมีให้เห็นอยู่บ้างแต่ถ้าเทียบกับในสมัยนั้นถือว่าปัจจุบันมีน้อยมาก ในส่วนของเกาะบูโหลนดอน ได้มีนักเผยแพร่ศาสนาและจากประเทศมาเข้ามาเป็นอิหม่ามนำการละหมาดให้อยู่ระยะหนึ่ง มีการสอนอัลกุรอานและสอนศาสนาเช่นกัน จนถึงราวปี พ.ศ. 2553 มีนายยูโสภ คนจากบ้านปีใหญ่ได้เข้ามานำการละหมาดวันศุกร์ให้เป็นระยะ แต่ก็ไม่ได้อยู่ประจำที่เกาะบูโหลนเล เนื่องจากอายุมากและสุขภาพไม่ค่อยแข็งแรง ปัจจุบันนายยูโสภยังคงแวะเวียนไปมาเพื่อทำหน้าที่ดังกล่าวอยู่เป็นระยะ (ไชยา หาญทะเล, สัมภาษณ์ 18 ธันวาคม 2557)

4.1.7 สภาพทางสังคม บทบาทและความสัมพันธ์ของแต่ละตระกูล

จากการศึกษา พบว่าชุมชนบ้านเกาะบูโหลนมีต้นตระกูลหลักของหมู่บ้านอยู่ไม่กี่ตระกูล และต่อมาเกือบทุกตระกูลมีการแต่งงานเป็นเครือข่ายระหว่างกัน โดยแต่ละตระกูลจะมีบทบาทในสังคมของชุมชนเกาะบูโหลนที่คล้ายกัน ประกอบอาชีพประมงเป็นหลัก และเสริมด้วยอาชีพค้าขายรับจ้างและธุรกิจส่วนตัว โดยในเบื้องต้นพบว่าตระกูลที่เริ่มก่อตั้งชุมชน และมีบทบาทด้านต่าง ๆ ในชุมชนเกาะบูโหลนประกอบด้วยตระกูลต่าง ๆ ดังนี้

1. ตระกูลดาโต๊ะศรีดาหวัน เป็นตระกูลแรกที่เข้ามาบุกเบิกชุมชน คือ โต๊ะกาแมะห์ ดาโต๊ะศรีดาหวัน ถัดมาคือ โต๊ะสาเหล็ม ดาโต๊ะศรีดาหวัน ซึ่งเป็นบุตรชาย ทั้งสองมีบทบาทเป็นผู้นำมาตั้งแต่มูลแรกของชุมชน เป็นทั้งผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้นำทางสังคมที่ได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากชุมชน ระยะต่อมาทั้งสองได้รับการแต่งตั้งดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกของตระกูลนี้ในปัจจุบัน คือ นายบาเสด ดาโต๊ะศรีดาหวัน นายอาบีเด็น ดาโต๊ะศรีดาหวัน บุตรชายนายบาเสด เคยดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2554 พร้อมกับนายซาอิดเด็น ดาโต๊ะศรีดาหวัน ผู้เป็นน้องชายที่ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในสมัยนั้น นอกจากนี้มีนายอาบาเด็น ดาโต๊ะศรีดาหวัน น้องชายอีกคนซึ่งเคยไปศึกษาต่อระดับอนุปริญญาที่วิทยาลัยประมงสตูลแต่ยังไม่สำเร็จการศึกษา เนื่องจากต้องกลับมาช่วยงานครอบครัว ปัจจุบันได้เป็นบัณฑิตอาสาประจำหมู่บ้าน และกำลังจะดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแทนนายอิสมาแอณ ยาคา ที่ใกล้จะเกษียณอายุ นอกจากนี้สมาชิกบางคนในตระกูลนี้ นำโดยนายบาเสด ดาโต๊ะศรีดาหวัน ยังเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งศาลเจ้าหัวพญานาคขึ้น

เพื่อเชิญชวนให้คนในเกาะมาทำการประกอบพิธีกรรมเพื่อบนบานขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่เป็นระยะ (บาเสด คาโตะศรีดาหวัน, สัมภาษณ์ 24 กุมภาพันธ์ 2555)

2. ตระกูลยาคำ ประกอบอาชีพทำการประมง เป็นตระกูลที่มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชนมาตั้งแต่ยุคต้น โดยมี นายหมาด ยาคำ ที่เคยดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านต่อจาก โตะสาเหล้ม คาโตะศรีดาหวัน นายหมาด มีบทบาทในการริเริ่มผลักดันก่อตั้งโรงเรียนบ้านเกาะบุโหลนจนสามารถทำการเปิดสอนให้แก่ประชาชนในเกาะได้ สมาชิกที่มีบทบาทในปัจจุบันคือ นายอิสมาเอน ยาคำ ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมาหลายสมัย และนายอาหลีตัน ยาคำ ที่ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นผู้ประสานงานบ้านเกาะบุโหลนในโครงการในพระราชดำริฯ มูลนิธิชัยพัฒนา (อาหมาน หาญทะเล, 24 กุมภาพันธ์ 2555 : สัมภาษณ์)

3. ตระกูลหาญทะเล เป็นตระกูลที่มาจากเกาะหลีเป๊ะ แล้วย้ายเข้ามาอยู่ที่เกาะบุโหลนได้อย่างถาวรตั้งแต่ช่วงแรก ๆ ตระกูลนี้เดิมใช้นามสกุล เบ็ญหมาด จากนั้นผู้ชายทุกคนในตระกูลได้เปลี่ยนมาใช้นามสกุล หาญทะเล ด้วยเหตุผลในอดีตผู้ที่ใช้นามสกุลนี้ไม่ต้องเข้ารับการเกณฑ์ทหารเนื่องจากเป็นนามสกุลที่ได้รับพระราชทานจากสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับตระกูล ลายัง ที่เกาะบุโหลนดอน ในอดีตตระกูลนี้มีบทบาทสำคัญในการดูแลมัสยิดและทำหน้าที่เป็นโตะบิลา มีนายอาเสบ หาญทะเล เคยดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มีบทบาทในชุมชนค่อนข้างมาก นายไชยา หาญทะเล บุตรชาย ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มีศักดิ์เป็นน้องเขยของ นายเทิดศักดิ์ ลายัง ปัจจุบันเป็นผู้ที่ค่อนข้างมีฐานะดีในระดับหนึ่ง เนื่องจากมีรีสอร์ทบังกะโลห้องพักในเกาะเป็นของตัวเอง มีบทบาทสำคัญในการประสานงานและพัฒนาหมู่บ้าน (ไชยา หาญทะเล, สัมภาษณ์ 24 กุมภาพันธ์ 2555)

4. ตระกูลทะเลเล็ก ประกอบอาชีพประมงและรับจ้างทั่วไป นายราหมัน ทะเลเล็ก ที่เคยมีบทบาทในชุมชนและทำหน้าที่สอนอัลกุรอานให้กับเด็กในหมู่บ้าน ผู้ที่สามารถสกีวโอดิน ประกอบการจับเรือรองแฉงและการเล่นตามวัฒนธรรมได้เพียงคนเดียวในเกาะ เคยมีโอกาสแสดงความสามารถในการสกีวโอดินต่อหน้าพระพักตร์สมเด็จพระเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. 2552 ที่เกาะหลีเป๊ะ ปัจจุบัน นายอังคาร ทะเลเล็ก บุตรเขย นายราหมัน เป็นคณะกรรมการอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) และได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ประสานงานโครงการพระราชดำริฯ มูลนิธิชัยพัฒนา ประจำบ้านเกาะบุโหลนดอน และมีบทบาทในการขับเคลื่อนชุมชนอยู่เป็นระยะ (อังคาร ทะเลเล็ก, สัมภาษณ์ 1 กุมภาพันธ์ 2555)

5. ตระกูลลายัง เป็นตระกูลหนึ่ง ที่มีความเกี่ยวข้องกันที่เครือญาติกับตระกูลอื่น ๆ หลายตระกูลทั้งในเกาะและบนฝั่งสมาชิกในตระกูลหลายคนได้แต่งงานมีครอบครัวกับคนบนฝั่งมี

การปฏิสัมพันธ์กับคนนอกพื้นที่อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้มีความคิดที่เปิดกว้างและก้าวหน้ากว่าตระกูลอื่น ๆ ในเกาะ เคยส่งบุตรหลานไปศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 1 คน และเป็นตระกูลแรกที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อระดับ ปวส. 1 คน และปวช.1คน จนจบ และบนฝั่งสมาชิกในตระกูลหลายคนได้แต่งงานมีครอบครัวกับคนบนฝั่งมีการปฏิสัมพันธ์กับคนนอกพื้นที่อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้มีความคิดที่เปิดกว้างและก้าวหน้ากว่าตระกูลอื่น ๆ ในเกาะ เคยส่งบุตรหลานไปศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 1 คน และเป็นตระกูลแรกที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อระดับ ปวส. 1 คน และปวช.1คน จนจบการศึกษา ประกอบอาชีพประมงเป็นหลัก รองลงมาคือค้าขายรับจ้างทั่วไป และธุรกิจส่วนตัว ทำให้มีรายได้ยังชีพที่ดีกว่าตระกูลอื่น ๆ เล็กน้อย เป็นตระกูลที่มีบทบาททางสังคมมากที่สุดในปัจจุบัน สมาชิกในตระกูลนี้ คือ นายเทิดศักดิ์ ลายัง ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายอดิ ลายัง สมาชิก อสม.และอดีตสมาชิกอบต.ปากน้ำ นายนิรันดร์ ดึงสง่า ประธาน อสม.และอาสาสมัครเกษตรกร ที่ทำงานพัฒนาหมู่บ้านและช่วยเหลืองานต่าง ๆ ของโรงเรียนมาอย่างต่อเนื่อง นายสมบัติ สักหลัด นายชายชาญ นิลเพ็ชร และนายเจนนันท์ ทิมม่วง คนหนุ่มจากบนฝั่งที่ชอบอ่านหนังสือและศึกษาหาความรู้ที่ได้แต่งงานกับคนในตระกูลนี้ และอาสาทำงานพัฒนาช่วยเหลือชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้มีสตรีหลายคนในตระกูลที่เป็นแกนนำในกลุ่มสตรี เช่น นางสมจิตร ลายัง นางนุช ลายัง นางรอสัน๊ะ สักหลัด ที่เป็น อสม.และนางสาวสุภาพร ลายัง ที่เพิ่งสำเร็จการศึกษามัธยม 3 และได้รับเลือกจากโครงการพระราชดำริฯ ให้เข้าฝึกอบรมเกี่ยวกับงานด้านสาธารณสุขเพื่อกลับมาปฏิบัติงานในหมู่บ้านระยะยาว (เทิดศักดิ์ ลายัง, สัมภาษณ์ 12 กุมภาพันธ์ 2555)

6. ตระกูลอุษณีย์ ปัจจุบันมี นายพรชัย อุษณีย์ ดำรงตำแหน่งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ เป็นสมัยที่ 3 เข้ากับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านได้เกือบทุกกลุ่ม มีบทบาทสำคัญในการพยายามประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่นเข้ามาพัฒนาหมู่บ้านในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านโครงสร้างพื้นฐาน ประกอบอาชีพทำการประมงเป็นหลัก ตระกูลอุษณีย์ในอดีตมีบทบาทในด้านศาสนาอิสลาม ทำหน้าที่ดูแลมัสยิดและรักษาเวลาในการประกอบศาสนกิจประจำ นายพรชัยเคยออกคณะอุฎฐ์สิบสี่เป็นระยะเวลา 3 เดือน และละหมาดไม่เคยขาดมาเป็นระยะเวลา 2 ปี ซึ่งถือเป็นสิ่งที่ทำได้ยากมากสำหรับชุมชนที่ขาดผู้นำทางศาสนาในเกาะบูโหลน (พรชัย อุษณีย์, สัมภาษณ์ 1 กุมภาพันธ์ 2555)

7. ตระกูลประมงจิต เป็นตระกูลที่มีเครือญาติไม่ใหญ่มากนัก ประกอบอาชีพประมงเป็นหลัก มีถิ่นฐานดั้งเดิมมาจากจังหวัดภูเก็ต มีบทบาทในการช่วยเหลืองานพัฒนาชุมชนบ้างพอสมควร (นิรันดร์ ดึงสง่า, สัมภาษณ์ 25 กุมภาพันธ์ 2555)

8. ตระกูลองศารา เป็นตระกูลจากชุมชนที่ถือว่ามีความเจริญรุ่งเรืองที่สุดในเกาะบาหลี ทั้งสองเกาะประกอบอาชีพทำการประมงและธุรกิจส่วนตัว มีรีสอร์ทที่เป็นของตัวเอง มีความเป็นพี่น้องกับเจ้าของบาหลีรีสอร์ท 1 ใน 2 ของรีสอร์ทที่ถือว่าดีที่สุดในเกาะบาหลี เป็นตระกูลแรกจากตำบลปากบาราที่เข้ามาบุกเบิกและพัฒนาชุมชนภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประมาณปี พ.ศ. 2488 โดยมีนายจัญญู องศารา และนายดาหนัน องศารา ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านในเวลานั้น ปัจจุบันตระกูลนี้มีนายวิม องศารา เป็นบุตรนายดาหนัน ปฏิบัติงานเป็นพนักงานบริการอยู่ในโรงเรียนบ้านเกาะบาหลีมาเป็นเวลานาน มีบทบาทในการช่วยเหลือชุมชนและโรงเรียนมาอย่างต่อเนื่อง และมีเครือข่ายติดต่อกันในตำบลปากบารา นางสาว กมลทิพย์ บุญสว่าง สมาชิกในตระกูลที่กำลังศึกษา ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี สาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไป ปี 4 ที่ได้ย้ายภูมิลำเนาไปอยู่กับครอบครัวในตัวเมืองปากบารา แต่ได้แวะเวียนมาเยี่ยมญาติพี่น้องในเกาะอยู่อย่างต่อเนื่อง (วิม องศารา, สัมภาษณ์ 25 กุมภาพันธ์ 2555)

9. ตระกูลเบญจมาศ ตั้งเดิมมาจากอินโดนีเซีย อาเจ๊ะ อพยพมาที่เกาะหลีเป๊ะ และส่วนหนึ่งมาตั้งรกรากที่เกาะบาหลี ภายหลังสมาชิกบางส่วนที่เป็นผู้ชายได้เปลี่ยนนามสกุลเป็นหาญทะเล เนื่องด้วยเหตุผลที่ผู้ใช้นามสกุลนี้ไม่ต้องเข้ารับคัดเลือกเป็นทหารเกณฑ์ เป็นตระกูลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีประกอบอาชีพประมงและธุรกิจส่วนตัว มีรีสอร์ทที่เป็นของตัวเองคือสุไลดาร์รีสอร์ท และได้แต่งงานกับคนจากจังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากนั้นสมาชิกในตระกูลนี้ยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน เช่น นางมยุรี เบญจมาศ นางพานิดา หาญทะเล ที่ได้เป็นสมาชิกอสม.ของหมู่บ้าน (ไชยา หาญทะเล, สัมภาษณ์ 24 กุมภาพันธ์ 2555)

10. ตระกูลบากาก ประกอบอาชีพประมง มีบทบาทในหมู่บ้านพอสมควร ทั้งนี้เนื่องจากมี นายหมาด โหรบ บากาก เป็นกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนบ้านเกาะบาหลี มีบทบาทต่อกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มเครือข่าย ปัจจุบัน นายนิวัฒน์ บากาก บุตรชาย ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำเป็นสมัยแรกแต่อย่างไรก็ตามด้วยประสบการณ์และวิสัยทัศน์ที่ยังน้อย นายนิวัฒน์ยังไม่สามารถแสดงบทบาทและหน้าที่ได้เท่าที่ควร และยังมีภรรยา ของนายหมาดโหรบ ที่ได้แสดงตนว่าตัวเองเป็นร่างทรงของบรรพบุรุษบางเวลา นายนิวัฒน์ยังไม่สามารถแสดงบทบาทและหน้าที่ได้เท่าที่ควร และยังมีภรรยา ของนายหมาดโหรบ ที่ได้แสดงตนว่าตัวเองเป็นร่างทรงของบรรพบุรุษบางเวลาบรรพบุรุษจะมาเข้าทรงคอยบอกให้ชาวบ้านทราบในเรื่องเกี่ยวกับอนาคตและเรื่องต่างๆ (นิรันดร์ ตั้งสง่า, สัมภาษณ์ 25 กุมภาพันธ์ 2555)

4.1.8 สภาพการจัดการศึกษาของชุมชนมุสลิมเกาะบูโหลน

ชุมชนมุสลิมบ้านเกาะบูโหลนมีการจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาของรัฐตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีการเรียนการสอนในรายวิชาอิสลามศึกษาและวิชาสามัญอื่นทั่วไป ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นเกาะอยู่ในทะเลห่างไกลจากแผ่นดินใหญ่ ทำให้สภาพการจัดการศึกษาทั้งด้านสามัญและด้านการศึกษาอิสลามแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆทั่วไป (ทศพร พงศ์สุวรรณ, สัมภาษณ์ 6 สิงหาคม 2555) ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้ให้รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความเป็นมาและการริเริ่มการจัดการศึกษา

ในช่วงก่อนปี 2515 ขณะนั้นประชาคมยังเข้าไม่ถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังไม่มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา การรับรู้เกี่ยวกับชุมชนบ้านเกาะบูโหลนมีน้อยหรือแทบจะไม่มี เป็นหมู่บ้านที่ถูกทอดทิ้งขาดการรับรู้จากสังคมภายนอก กระทั่งในปี พ.ศ.2516 ประชาชนได้เข้าเรียนในระดับประถมศึกษาครั้งแรก เนื่องจากมีการก่อตั้งโรงเรียนขึ้น โดยใช้ชื่อโรงเรียนบ้านเกาะบูโหลน โดยนาย หมาด ยาค่า ผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้นได้ดำเนินงานโดยการประสานงานจากกองอำนวยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ จังหวัดสตูลและเริ่มก่อสร้าง แต่ไม่แล้วเสร็จ ต่อมาชมรมอาสาพัฒนาวิทยาลัยครูสงขลาขณะนั้น โดยการนำของ อาจารย์วันมูหะหมัดนอร์ มะทาและ และ นพ.ศตูล สร้างต่อจนแล้วเสร็จ สร้างเป็นอาคารเรียนชั่วคราว จำนวน 1 หลัง 4 ห้องเรียน บ้านพักครู 1 หลัง เสาธง บ่อน้ำ สนามเด็กเล่น และส้วม เปิดทำการสอนครั้งแรก ตั้งแต่วันที่ 17 พฤษภาคม 2516 โดยมีนายธรรมนุญ กลิงศ์ เป็นครูใหญ่คนแรก และมีนางจำรัส กลิงศ์ เป็นครูสอน เปิดสอน 2 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งหมด 39 คน เปิด ทำการสอน ณ เกาะบูโหลนตอนปี พ.ศ. 2523 โรงเรียนได้ย้ายไปเปิดสอนที่เกาะบูโหลนเล เนื่องด้วยเหตุผลบางประการซึ่งในขณะนั้น นายจำรูญ องค์กรา กำลังดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ต่อมาประชาชนบ้านเกาะบูโหลนตอนเห็นว่าการย้ายไปเปิดทำการสอนที่เกาะบูโหลนเลหรือเปิดทำการสอนที่ใดที่หนึ่ง ทำให้นักเรียนไม่สะดวกและลำบากที่จะเดินทางไปเรียน เนื่องจากบางครั้งต้องนั่งเรือฝ่าคลื่นลมแรงทำให้นักเรียนได้รับอันตราย จนเมื่อปี พ.ศ. 2532 โรงเรียนได้เปิดทำการสอนทั้ง 2 เกาะ (เก็ดถวา บุญปรากฏ และคณะ, 2557) ปัจจุบันโรงเรียนบ้านเกาะบูโหลน อยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสตูล ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลปากน้ำอำเภอละงู จังหวัดสตูล เป็นโรงเรียนประเภทกันดาร ตั้งอยู่ในพื้นที่เกาะ 2 เกาะ คือเกาะบูโหลนตอนและเกาะบูโหลนเล มีระยะห่างจากฝั่งประมาณ 22 กิโลเมตร (นิรันดร์ ดั่งสง่า, สัมภาษณ์ 8 สิงหาคม 2555)

2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา

สภาพภูมิศาสตร์ทำให้มีปัญหาด้านการติดต่อสื่อสารและคมนาคมกับโลกภายนอกสามารถเดินทางโดยเรือในช่วงที่ไม่มีมรสุมเท่านั้น นักเรียนยังขาดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีผู้อำนวยการคนเดียวและครูที่จะต้องแบ่งหน้าที่ผลัดเปลี่ยนกันสอนทั้ง 2 เกาะ ปีการศึกษา 2554 โรงเรียนมีผู้อำนวยการ 1 คน ครู 11 คน พนักงานบริการ 1 คน รวม 13 คน โดยแบ่งการสอนที่เกาะบูโหลนเล 6 คน เกาะบูโหลนคอน 5 คน มีนักเรียนทั้งหมด 101 คน และในปีการศึกษา 2555 มีจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้น รวมทั้ง 2 เกาะ จำนวน 105 คน แบ่งเป็นเกาะบูโหลนเลนักเรียนชายจำนวน 13 คน นักเรียนหญิงจำนวน 18 คน รวม 31 คน และเกาะบูโหลนคอน มีนักเรียนชายจำนวน 38 คน นักเรียนหญิงจำนวน 36 คน รวม 74 คน ปัจจุบันปีการศึกษา 2556 มีครูทั้งสิ้น 13 คน พนักงานบริการ 1 คน แบ่งการสอนเป็น 2 เกาะ นักเรียนทั้งสิ้น 105 คน โรงเรียนยังขาดผู้อำนวยการสถานศึกษาโดยขณะนี้มีครูจัตกร หมินสัน ทำหน้าที่รักษาการแทนผู้อำนวยการ (กิตติพงษ์ หมั่นเพ็ง, สัมภาษณ์ 5 สิงหาคม 2556)

ถึงแม้จะมีโรงเรียนที่เปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนต้นแล้วก็ตามแต่นักเรียนและผู้ปกครองยังไม่สามารถมองเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาเท่าที่ควร ยังมีความคิดว่าการเรียนสูงๆก็ไม่สามารถช่วยให้คุณภาพชีวิตของตนเองดีขึ้นกว่าเดิม และหลีกเลี่ยงไม่พ้นเรื่องการทำมาหากินเพื่อเลี้ยงปากท้อง ดังความเห็นที่ว่า

“...เรียนไปทำไหร(ทำไ)มากๆแรงครูเหื่อ เรียนไปกา(ก็) ไม่พ่นต้องลงเล(ออกทะเล) ทำมาหากิน บ้านเรามีของ(กุ้ง ปู ปลา) อยู่มากแล้วไม่ต้องออกไปไหนไกลๆ...”

(ยูริฮะ ฮาญทะเล, สัมภาษณ์ 5 สิงหาคม 2555)

ทั้งนี้เนื่องด้วยบริเวณรอบ ๆ เกาะบูโหลนยังมีทรัพยากร กุ้ง หอย ปู ปลา ที่ยังสามารถนำมาเลี้ยงชีพและสร้างรายได้ให้แก่คนในเกาะ บริเวณชายฝั่งหน้าเกาะ ยังมีหมึกมีปลาให้ตกใช้เวลาไม่นานมากนัก เด็ก ๆ ยังสามารถตกปลาหมึกนำไปขายมีรายได้ อย่างน้อย 200 บาท จากการศึกษาทำให้ทราบถึงปัจจัยหลายประการที่เชื่อมโยงกันส่งผลให้ชาวบ้านเกาะบูโหลนไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาเท่าที่ควร ดังนี้

1. ปัจจัยจากครูผู้สอน ในหลายปีที่ผ่านมา โรงเรียนยังไม่สามารถสร้างแรงกระตุ้นให้เด็กได้เห็นความสำคัญหรือหันมาสนใจการเรียนได้เท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องมาจากวัฒนธรรมการสอนของครูในโรงเรียนในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาหลายปีไม่ได้มีการพัฒนาคุณภาพการสอน ครู

มักจะเรียกร้องความสะดอกสะดายจากคันสั้งกัดในขณะที่สิ่งอำนวยความสะดวกภายในโรงเรียนก็มีพร้อมอยู่แล้ว ดังคำกล่าวจากประชาชนที่ว่า

“ครูเพียงแค่รู้สึกว่าการมาสอนที่เกาะแห่งนี้มีความยากลำบาก เพราะเป็นพื้นที่ห่างไกลต้องนั่งเรือข้ามน้ำข้ามทะเลมาสอน รู้สึกว่าตัวเองเป็นผู้เสียสละอย่างใหญ่หลวง ต้องนอนค้างอ้างแรมถึง 5 วันกว่าจะได้กลับบ้าน แต่ในความเป็นจริงพวกเรามองว่า ความลำบากจะมีเพียงแค่ช่วงการเดินทางไปและกลับเท่านั้น เมื่อมาถึงเกาะแล้วก็ไม่มีอะไรต้องกังวลหรือลำบากอีก อยู่ที่นี้มีบ้านพัก โรงเรียนมีน้ำ มีไฟฟ้าใช้เพียงพอ อาหารก็ไม่ต้องซื้อ มีเงินเก็บ ซึ่งแตกต่างกับชาวบ้านที่ขาดปัจจัยอำนวยความสะดวกเหล่านั้น ทั้งยังมองว่าเด็กที่นี่มีพัฒนาการทางการเรียนรู้ช้า ใคก็ไม่ถึง และสอนไม่เต็มเวลา แต่ในทางกลับกันเด็กที่นี่ส่วนใหญ่มีความตั้งใจและอยากจะเรียนรู้สูงมาก แต่ครูไม่รู้วิธีการและยังไม่สามารถดึงศักยภาพของตัวเองมาสอนเด็กเหล่านั้นให้เข้าใจในบทเรียนได้”

(นัศรี หาญทะเล, สัมภาษณ์ 25 สิงหาคม 2555)

จากสภาพดังกล่าวทำให้เด็กในระดับประถมศึกษาหลายคนยังไม่สามารถอ่านภาษาไทยได้คล่อง ระดับมัธยมศึกษาอ่านภาษาอังกฤษยังอ่านและเขียนคำสั้น ๆ อย่างง่ายไม่ได้ เหล่านี้เป็นความรู้พื้นฐาน ซึ่งยังไม่กล่าวถึงความรู้ในระดับที่ยากกว่า ถึงแม้ผู้ปกครองยังไม่สามารถมองเห็นความสำคัญของการศึกษา อย่างไรก็ตามผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยพอใจกับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ซึ่งเป็นผลมาจากความเคยชินในวัฒนธรรมมองครัดเดิม ๆ ของครูที่สืบทอดกันมานาน ครูส่วนหนึ่งไม่ได้มีจิตวิญญาณที่จะพัฒนาการศึกษาของนักเรียนในเกาะโรงเรียนเป็นเสมือนทางผ่านในการเลื่อนขั้นขึ้นสู่ตำแหน่งที่สูง ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ผ่านมามากมาย ไม่ได้ทำหน้าที่อย่างเต็มที่และดีเท่าที่ควร ไม่สามารถเป็นแบบอย่างให้กับครู นักเรียนและชุมชนได้เท่าที่ควร เหล่านี้คือการสะท้อนโดยการศึกษาข้อมูลจากชาวบ้าน

2. ปัจจัยจากผู้ปกครองหรือครอบครัวดังที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้นว่าผู้ปกครองยังไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา มองการศึกษาเป็นเรื่องยาก ใกลตัว หรือยังมองภาพของการใช้ประโยชน์จากการศึกษาไม่ชัด ไม่มีแบบอย่าง ขาดแรงกระตุ้น การประสบความสำเร็จของคนในเกาะให้เห็น จึงมีความคิดว่าเรียนจบสุดท้ายก็ต้องออกเรือหาปลาในทะเล

3. ปัจจัยทางด้านการประกอบอาชีพและเศรษฐกิจของครอบครัว ที่การทำมาหากินของครอบครัว ในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวมีบางครอบครัวที่ออกไปทำมาหากินประกอบอาชีพ

บนฝั่งหรือเกาะต่าง ๆ เช่น ปากบารา เกาะตะรุเตา เกาะหลีเป๊ะ มีความเป็นห่วงบุตรหลานจึงได้นำบุตรหลานติดตามไปด้วย ทำให้เด็กขาดความต่อเนื่องในการเรียน ทั้งนี้เนื่องจากการให้ความสำคัญกับเรื่องปากท้องเป็นอันดับแรก เด็กบางคนได้ออกไปช่วยพ่อแม่ทำการประมงรอบ ๆ เกาะประกอบอาชีพเสริมในรีสอร์ทต่าง ๆ เพื่อนำรายได้มาเลี้ยงตัวเองและครอบครัว แต่อย่างไรก็ตาม ปีการศึกษา 2554 – 2555 ชุมชนได้มีการปรับตัวและปรับความคิด เห็นความสำคัญกับการศึกษามากขึ้นตามลำดับ เนื่องจากโรงเรียนมีนายทศพร พงศ์สุวรรณ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเกาะบุโหลนที่ได้เข้ามาปฏิบัติงาน มีการพัฒนาการเรียนการสอน พยายามปรับความคิดของครู เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรเดิม แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ

4.1.9 ปัจจัยเอื้ออำนวยที่จะทำให้การจัดการศึกษาอิสลามมีประสิทธิภาพ

การมีพื้นที่ภูมิศาสตร์ที่ตั้งเป็นเกาะห่างไกลจากแผ่นดินใหญ่ทำให้ชุมชนมุสลิมบ้านเกาะบุโหลน จังหวัดสตูล ขาดการเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในด้านต่างๆ ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาและจัดการศึกษาอิสลาม แต่ในอีกด้านหนึ่งข้อจำกัดบางประการก็ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้ออำนวยให้การจัดการศึกษาอิสลามมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1. เป็นชุมชนขนาดเล็ก ตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มใกล้เคียงกัน การสื่อสารติดต่อกันภายในชุมชนมีความสะดวกรวดเร็วและทั่วถึง ชุมชนห่างไกลจากสิ่งไว้สารระดมเมฆาเยาวชน เช่น สถานบันเทิงเรีงรมย์ต่างๆ ห่างไกลจากอบายมุข เด็กไม่ค่อยได้สัมผัสกับวิถีชีวิตแบบสังคมเมืองและการแข่งขัน เหล่านี้ถือเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อสมาธิการเรียนของเด็ก ทำให้เด็กอยากเรียนรู้และตั้งใจที่จะเรียน

2. การตั้งอยู่ในพื้นที่เป็นเกาะ มีทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเลที่สมบูรณ์ งดงาม มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ บรรยากาศอ่อนคลายเหมาะแก่การเรียนการสอน

3. สถานศึกษาของรัฐที่อยู่บนเกาะได้รับการบรรจุให้อยู่ในประเภทโรงเรียนกัณดาร ทำให้ครูและโรงเรียนได้รับการสนับสนุนในเรื่องอุปกรณ์และค่าครองชีพเป็นพิเศษทำให้ครูมีกำลังใจ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะทำให้ครูและโรงเรียนเป็นที่พึงในการจัดการศึกษาอิสลามให้คนในชุมชนได้

“...เด็กในเกาะที่มีอยู่อย่างหนึ่งก็คือว่าเป็นจุดเด่นและสิ่งที่ดีคือ เด็กไม่มั่วสุมกับอบายมุข ทรัพยากรธรรมชาติก็สมบูรณ์ บรรยากาศธรรมชาติช่วยขัดเกลาให้เด็กสดใสบริสุทธิ์ พื้นที่มีแต่น้ำทะเล คนข้างนอกจะเดินทางและนำสิ่งไม่ดีเข้ามาที่ค่อนข้างยาก เด็กไม่ค่อยได้สัมผัสกับวิถี

ชีวิตและสังคมภายนอก เหล่านี้คือสิ่งที่มีผลต่อสมาธิการเรียนของเด็ก ทำให้เด็กอยากเรียนรู้ และ ตั้งใจเรียนรวมทั้งโรงเรียนได้รับการบรรจุอยู่ในโรงเรียนประเภทกันดารได้รับการสนับสนุนด้าน ทรัพยากรต่างๆเป็นพิเศษทำให้เป็น โอกาสดีที่จะนำทรัพยากรต่างๆเหล่านั้นมาต่อยอดเพื่อให้เกิด การจัดการศึกษาอิสลามขึ้น...”

(อับดุลลาห์ อาดำ, สัมภาษณ์ 8 สิงหาคม 2555)

4.1.10 อุปสรรคและจุดด้อยในการจัดการศึกษาอิสลาม

การจัดการศึกษาในเกาะบาหลีที่ผ่านมา นับตั้งแต่การเริ่มก่อตั้งโรงเรียนของ รัฐบาลครั้งแรกจนถึงปัจจุบัน ทำให้ประชาชนได้เข้าถึงการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ถึงแม้ประชาชนจะเข้าถึงการศึกษาในระดับดังกล่าว แต่ยังไม่ถึงการจัดการศึกษาอิสลามมาทั้งนี้ มีผลมาจากอุปสรรคและจุดด้อยต่างๆ ดังนี้

1. ชุมชนตั้งอยู่ในภูมิศาสตร์ที่เป็นเกาะ ประชาชนมีฐานะการเป็นอยู่ในระดับ ปานกลางถึงยากจน หาเช้ากินค่ำ ไม่ค่อยเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาร่วมกับ โรงเรียน การที่ สภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งห่างไกลจากแผ่นดินใหญ่ทำให้นักเรียนและคนในชุมชนขาดแหล่งเรียนรู้ที่ หลากหลาย

2. การเติบโตในด้านการท่องเที่ยวทำให้วัฒนธรรมและสังคมจากภายนอก หลั่งไหลเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน เช่น การมีร้านขาย เหล้าเบียร์ สถานบันเทิงเรีงรมย์ วัฒนธรรมและการแต่งกายที่ไม่เหมาะสมจากนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ทำให้เด็กเยาวชนเกิดพฤติกรรมการเล่นแบบที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะเด็กเยาวชนในเกาะบาหลีรวมไปถึงอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรทางธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมได้ในอนาคต

3. ทรัพยากรทางการศึกษาและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานมีไม่เพียงพอ เช่น ไฟฟ้า น้ำจืด การบริการอนามัยและสาธารณสุข โรงเรียนและชุมชนมีไฟฟ้าใช้อย่างเพียงพอ ขาด ความสะดวกในการใช้น้ำจืด ทำให้เกิดอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอน ชุมชนยังเข้าไม่ถึง ระบบสารสนเทศในโรงเรียนของรัฐ มีปัญหาทางด้านบุคลากรเนื่องจากบุคลากรมีการโยกย้ายเป็น ประจำ ขาดผู้นำในตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน

“...ที่นี้ขาดทรัพยากรทางการศึกษาและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและหลายครั้ง คนที่มาสอนที่นี้ส่วนใหญ่จะลงมาเพื่อเอาตำแหน่ง เพราะเป็นพื้นที่เกาะอยู่ห่างไกล ขาดสิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะดวกหลายอย่าง ไม่มีใครอยากอยู่นานๆเพราะลำบาก อยู่ได้ 1 ปี ก็ ย้ายสถานที่สอน..”

(ทศพร พงษ์สุวรรณ, สัมภาษณ์ 25 พฤศจิกายน 2554)

4. ขาดบุคลากรทางการศึกษาที่มีความตั้งใจในการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้แผนกลยุทธ์และหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนมีความสมบูรณ์แต่ไม่สามารถนำมาปรับใช้ได้อย่างมีคุณภาพยังไม่เพียงพอที่จะตอบสนองปัญหาและความต้องการของชุมชน การแยกการเรียนการสอนออกเป็น 2 เกาะ ซึ่งถือว่าเป็นโรงเรียนเดียวในประเทศไทยที่แยกการบริหารออกเป็น 2 แห่ง คือเกาะบุโหลน ดอน และเกาะบุโหลนเล ทำให้ส่งผลกระทบต่อจัดการเรียนการสอนในรายวิชาอิสลามศึกษาและรายวิชาอื่นๆ ซึ่งถือเป็นการศึกษาในระบบ การเดินทางไปสอนของครูเกิดความยากลำบาก นักเรียนระดับ ป.1-ป.2 และ ป.3- ป.4 จำเป็นต้องเรียนห้องเดียวกัน ครูจึงต้องใช้วิธีการบูรณาการสอน ซึ่งเป็นเรื่องยากที่จะให้นักเรียนสามารถเรียนได้อย่างมีคุณภาพ ทำให้เป็นปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการเรียนการสอนของครู ครูขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มประสิทธิภาพ เช่น การใช้เวลาเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมสันทนาการมากกว่าการพัฒนา กิจกรรมเชิงวิชาการให้แก่ นักเรียน ช่วงเวลาในการจัดการเรียนการสอนไม่เต็มที่ เช่นกรณีที่ผู้ปกครองได้กล่าวว่า ทุกวันจันทร์ครูมักจะเดินทางมาถึงโรงเรียนเวลาประมาณ 10 หรือ 11 โมงเช้า ทำให้การเรียนการสอนตามเนื้อหาล่าช้ากว่ากำหนด ในบางวันเวลามักจะหมดไปกับกิจกรรมสันทนาการ กิจกรรมการทำขนม หรือกิจกรรมอื่นๆ ในขณะที่วันศุกร์ จะเลิกเรียนก่อนกำหนด ประมาณบ่ายโมงครึ่งครูก็จะทยอยกันเดินทางขึ้นฝั่งเพื่อไปให้ทันรถโดยสารในการเดินทางกลับบ้าน

“เด็กที่นี่จริงๆไม่ได้โง่อย่างที่ครูบางคนเข้าใจ ตรงกันข้ามเด็กเกือบทุกคนมีความตั้งใจและมีความอยากที่จะเรียนหนังสือมากๆ แต่กระบวนการเรียนการสอนที่นี่มีข้อจำกัด เด็กป.1-ป.3, ป.4-ป.6 และ ม.1-ม.3 ต้องเรียนห้องเดียวกันในทุกวิชา เด็กนักเรียนมีจำนวนน้อยแต่มีอยู่ครบทุกช่วงชั้น ทำให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างลำบาก บางทีเราจะไปโทษข้อจำกัดตรงนี้เสียทั้งหมดก็ได้ไม่ได้ เพราะบางครั้งครูก็ไม่ได้ทำหน้าที่อย่างเต็มที่ ยกตัวอย่างเช่นเมื่อถึงวันจันทร์เป็นวันเปิดเรียนวันแรกครูนั่งเรือมาถึงโรงเรียนก็เกือบเที่ยง พอช่วงบ่ายก็ไม่ได้สอนอีก ผมเห็นเอาแต่ให้เด็กทำขนม เต็มๆรำๆ เรื่องวิชาการคงไม่ต้องเรียนกันแล้ว พอวันศุกร์ไม่ทันจะได้บ่ายโมงก็พากันนั่งเรือขึ้นฝั่งกลับบ้านกันหมด ครูเวรก็ไม่มี แล้วเด็กจะได้เรียนเต็มที่ที่วันก็เวลาจะมีความได้รู้ยังงเป็นแบบนี้มานานชาวบ้านรู้สึกอึดอัดแต่ก็ไม่กล้าพูดอะไรมา”

(อุทัย เก่งดี : นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 25 กรกฎาคม 2555)

5. ขาดผู้รู้และผู้รู้ทางศาสนา ทำให้การเรียนการจัดการเรียนการสอนศาสนาของเด็กและผู้ใหญ่ในชุมชนยังไม่เกิดขึ้น ไม่เป็นระบบและขาดการต่อเนื่อง ซึ่งตามหลักการศาสนา

อิสลามการเรียนรู้ศาสนาเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้ที่มีศรัทธาอิสลาม เพราะในแต่ละวันวิถีชีวิตของมุสลิมจะต้องนำหลักการจากการเรียนมาใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ปัจจุบันชาวบ้านและเด็กยังไม่ได้รับการถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้ เนื่องจาก ชุมชนขาดผู้รู้และขาดครูเฉพาะสาขาที่จะสอนให้ความรู้

4.1.11 ความพยายามที่จะศึกษาต่อในระดับที่สูงทั้งด้านศาสนาและสามัญของประชาชน

ในระยะหลายปีที่ผ่านมามีชาวบ้านบางครอบครัวที่พยายามให้ลูกหลานได้เรียนหนังสือในระดับที่สูงขึ้น จึงได้ออกไปต่อยอดการศึกษาจากข้างนอกสามารถกลับมาสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง เช่นกรณีเมื่อประมาณ 20 กว่าปีที่ผ่านมามีชาวบ้าน 5 คน ประกอบด้วย นายหยัน ลายัง นายหาด ลายัง ที่เรียนจบชั้นป.4 ภายหลังจากก็ได้ออกไปศึกษาต่อด้านศาสนาที่โรงเรียนแสงพระที่ปวิทยา จ.สตูล เป็นระยะเวลา 2 ปี และมีนางหามิชะห์ ลายัง นางสุชาดา ลายัง หลังจากเรียนจบชั้นป.4 ก็ได้ไปศึกษาต่อ กศน.ควบคู่กับเรียนทางด้านศาสนาจนจบม.3 จากโรงเรียนแสงพระที่ปวิทยา ทั้ง 4 คน เป็นชาวบ้านกลุ่มแรกที่ได้ไปศึกษาต่อข้างนอก ปัจจุบันมีนายหยัน หาดูทะเลคนเดียวที่สามารถนำความรู้ที่ได้กลับมาต่อยอดโดยการสอนศาสนาและอัลกุรอานให้กับเด็กในช่วงกลางวัน แต่ปัจจุบันเนื่องด้วยมีภาระทางครอบครัวนายหยันได้หยุดสอนอัลกุรอานชั่วคราว ในศาสนาอิสลามการเรียนรู้อัลกุรอานและศาสนาในช่วงวัยเด็กถือเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมากสำหรับคนมุสลิม ขณะเดียวกัน นางรออีหน๊ะ ซิดือฮัน ถือว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านศาสนาในระดับหนึ่งซึ่งได้ไปเรียนศาสนาอยู่ที่เกาะลังกาวิ ประเทศมาเลเซียเกือบ 10 ปี ปัจจุบัน อายุ 26 ปี ได้กลับมาที่เกาะบูโหลน นำความรู้ที่ได้กลับมาสอนอัลกุรอานและศาสนาให้กับเด็กในหมู่บ้าน แต่ภายหลังได้หยุดการสอนไปเช่นกันเนื่องจากมีภาระทางครอบครัว

ในช่วงประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา มีนายอรุณ ลายัง ได้ออกไปศึกษาต่อที่วิทยาลัยประมงติณสูลานนท์ จ.สงขลา จนจบระดับปวส.ปัจจุบันมีอาชีพขับรถตู้ส่วนตัวทั้งในและต่างประเทศ นายอาบาเด็น ดาโต๊ะศรีดาหวัน บุตรชายนายฮาบีเด็น ดาโต๊ะศรีดาหวัน อดีตผู้ใหญ่บ้าน ที่ได้ไปศึกษาต่อในระดับ ปวส.ที่วิทยาลัยเกษตรจังหวัดสตูล วิชาเอกการประมง สาขาเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ จากการที่ได้ไปเห็นสังคมภายนอกทำให้มีประสบการณ์เป็นที่ยอมรับในระดับหนึ่งทำให้ขณะนี้ได้ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นอกจากนี้ยังมีนางสาวยูเรียะ ลายัง ที่สำเร็จการศึกษาระดับ ปวส. วิชาเอกการประมง สาขาเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและได้ไปศึกษาต่อระดับปริญญาตรีภาคสมทบที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา สาขาบริหารธุรกิจ แต่เรียนได้เพียงแค่ปีครึ่งจึงได้หยุดเรียน เนื่องจากไม่สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายได้ ปัจจุบันทำหน้าที่เป็นบัณฑิตอาสาของหมู่บ้านต่อจากนายอาบาเด็น ดาโต๊ะศรีดาหวัน นางสาวรอสน๊ะ สักลัด ที่เคยออกไปศึกษาต่อระดับ

มัธยมศึกษาปีที่ 4 ยังศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนและเรียนศาสนา ที่โรงเรียนแสงประทีปวิทยาสตุลถึงแม้ว่าจะไม่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแต่ยังได้รับการยอมรับจากชุมชนให้ทำหน้าที่ อสม.หมู่บ้าน จะสังเกตได้ว่ากลุ่มคนหนุ่มสาวที่ได้รับการต่อยอดการศึกษาจะได้รับการยอมรับจากประชาชนให้เข้ามาทำหน้าที่ในการดูแลบุตรหลานและทำงานพัฒนาชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ในขณะที่ปัจจุบันความเจริญของกระแสสังคมภายนอกได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ในอนาคตชุมชนเกาะบุโหลนอาจจะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาที่มาจากข้างนอก การสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชนในทุกด้านจึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้ส่วนหนึ่งจากการสร้างความเข้มแข็งดังกล่าวคือ การให้คนในชุมชนเกาะบุโหลนได้มีโอกาสพัฒนาต่อยอดการศึกษาไปสู่ระดับที่สูงขึ้น เช่น ระดับอาชีวศึกษา ระดับอุดมศึกษา หรือการศึกษาเฉพาะทาง เช่น ด้านศาสนา ด้านที่สามารถต่อยอดการประกอบอาชีพที่นอกเหนือจากอาชีพประมงเพียงอย่างเดียว เพื่อให้กลับมาทำหน้าที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาสังคมในชุมชนเกาะบุโหลนในอนาคตร่วมกับชาวบ้าน โดยที่ชุมชนจำเป็นจะต้องยื่นมือให้ได้ภายใต้ผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

4.1.12 อุปสรรคและจุดด้อยในการพัฒนาชุมชน

ในระยะเวลาตั้งแต่เริ่มแรกการบุกเบิกก่อตั้งชุมชนบ้านเกาะบุโหลน ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ตระกูลแรกที่เข้ามาบุกเบิกคือ ตระกูลดาโต๊ะศรีดาหวัน ที่นำโดย โต๊ะกาเมะห์ ดาโต๊ะศรีดาหวัน ซึ่งเป็นผู้มีวิชาดาอาคม มีบารมีในการปกครองชุมชนโดยเบ็ดเสร็จ เป็นที่นับถือของคนในชุมชน ในช่วงนี้ประชาชน ยังอาศัยอยู่ที่เกาะบุโหลนเล ไปจนถึงยุคการปกครองของนายสาเหล้ม ดาโต๊ะศรีดาหวัน และนายหมาด ยาค่า ระยะเวลาปกครองในช่วงนี้ ชุมชนยังไม่มีมีการขัดแย้งและการแบ่งกลุ่มขั้วกันมากนัก ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง บางส่วนก็ได้ย้ายไปอยู่ที่เกาะบุโหลนดอน บางส่วนก็ย้ายไปอาศัยอยู่จังหวัดตรัง กระบี่ ปากบารา อย่างถาวร ต่อมา นายจาร์ญ องศารา ซึ่งเป็นคนบนฝั่งได้เข้ามาบุกเบิกชุมชนและเริ่มจับจองที่ดินที่รกร้างว่างเปล่าในเกาะบุโหลนเล และทำการพัฒนาเกาะบุโหลนมาเรื่อย ๆ จนได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านต่อจากนาย หมาด ยาค่า ระยะนี้เริ่มมีความขัดแย้งเกิดขึ้น เป็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนทั้งสองเกาะ โดยมีมูลเหตุมาจากการพยายามย้ายโรงเรียนบ้านเกาะบุโหลน จากเดิมที่ตั้งอยู่ในเกาะบุโหลนดอนให้ไปตั้งอยู่ที่เกาะบุโหลนเล โดยการนำของนายจาร์ญ องศารา ที่พยายามให้ชาวบ้านเกาะบุโหลนดอนลงชื่อเป็นหลักฐานแสดงความยินยอมให้ย้ายที่ตั้งของโรงเรียนโดยไม่ได้ชี้แจงรายละเอียดหลังจากนั้น โรงเรียนได้ย้ายที่ตั้งไปอยู่เกาะบุโหลนเลอยู่ระยะหนึ่ง ชาวบ้านเกาะบุโหลนดอนทราบภายหลังจึงเกิดความไม่พอใจ มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างหนักในกลุ่มชาวบ้านเกาะบุโหลน

โหลนครอน เหตุการณ์ครั้งนี้นำไปสู่ความไม่เข้าใจและเกิดช่องว่างระหว่างชาวบ้านทั้งสองเกาะ ต่อมาได้มีการพยายามหาข้อยุติเรื่องที่ตั้งโรงเรียนจากหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงมีข้อสรุป โดยให้มีการจัดการเรียนการสอนทั้งสองเกาะ แต่ยังคงเป็นโรงเรียนเดียวกัน กระทั่งในยุคที่การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่เข้ามามีอิทธิพลกับคนในชุมชนมากขึ้น การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน การเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในแต่ละสมัย เริ่มมีการแข่งขันกันสูง การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งระหว่างประชาชนทั้งสองเกาะมีมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2554 ที่ผ่านมามีตัวแทนจากเกาะบุโหลนครอนคือ นายเจ๊ะอาจ หาดูทะเล และตัวแทนจากเกาะบุโหลนเล็กคือ นายธานี สิงขโรทัย ซึ่งมีประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมาหลายสมัย ด้วยประสบการณ์ของนายธานี จึงได้รับการเลือกตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านจนถึงปัจจุบัน ทำให้ชาวบ้านเกาะบุโหลนครอนรู้สึกว่าการจัดการเรื่องหมู่บ้านมักจะอยู่ที่เกาะบุโหลนเล็กหรือแม้กระทั่งเม็ดเงินจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ มักจะลงไปเกาะบุโหลนเล็ก ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดคือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและที่เห็นได้ชัดคือการพัฒนาสิ่งแวดล้อมสะอาดอากาศโรงเรียนบ้านเกาะบุโหลนเล็กมักจะลงไปเกาะบุโหลนเล็กทั้ง ๆ ที่จำนวนนักเรียนน้อยกว่าเกาะบุโหลนครอนเกือบครึ่งหนึ่ง อย่างไรก็ตามระยะหลังชาวบ้านทั้งสองเกาะไม่ค่อยชอบและไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับนายธานีในการพัฒนาชุมชนเท่าที่ควรจะเป็น ทั้งนี้ด้วยบุคลิกและนิสัยส่วนตัวและแนวคิดการพัฒนาที่ไม่ค่อยจะลงรอยกับชาวบ้าน จะมีเพียงกลุ่มผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเท่านั้นที่สามารถทำงานไปพร้อมกับนายธานี และคอยเป็นกลไกในการเชื่อมโยงการพัฒนาระหว่างชาวบ้านทั้งสองเกาะ ในระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันชาวบ้านทั้งสองเกาะมีความคิดที่อยากจะแยกหมู่บ้านออกจากกันเพื่อให้ชุมชนมีความสะดวกในการบริหารจัดการและเต็มที่ในการพัฒนาด้านต่าง ๆ แต่ยังไม่สามารถทำได้

เก็ดถวา บุญปรากร และคณะ, (2557) ระบุว่า แม้ว่าเกาะบุโหลนเล็กเป็นชุมชนบนเกาะขนาดเล็กแต่ความขัดแย้งภายในยังมีให้เห็นอยู่บ้าง ด้วยการตั้งบ้านเรือนอย่างกระจายทำให้ประชาชนมีความปัจเจกส่วนบุคคลสูง ส่วนความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนยังมีน้อยถ้าเทียบกับเกาะบุโหลนครอนขณะเดียวกันเกาะบุโหลน ดอนที่มีการตั้งบ้านเรือนติดกันอย่างหนาแน่น ความเป็นสังคมแห่งการพึ่งพายังมีให้เห็นมากกว่าเกาะบุโหลนเล็ก ถึงแม้จะมีการพึ่งพากันทางสังคมอยู่บ้างแต่ความขัดแย้งภายในค่อนข้างจะสูงเช่นกัน ผลสืบเนื่องมาจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐที่มักจะผ่านมาจากกลุ่มแกนนำที่มีบทบาทสำคัญ เช่น นายนิรันดร์ ดิงสง่า ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานอสม.และอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน ด้วยความเป็นคนที่มักจะติดตามข่าวสารและรับรู้สถานการณ์ต่าง ๆ เพราะรู้จักคนจากบนฝั่งมาก ประกอบกับบ้านของนายนิรันดร์ ตั้งอยู่ติดกับโรงเรียนบ้านเกาะบุโหลนซึ่งถือเป็นสถานที่สำคัญที่มีบทบาทในการต้อนรับคณะหรือหน่วยงาน

พัฒนาต่าง ๆ ที่ลงมาในเกาะ นายนิรันดร์มักจะเป็นผู้ที่อยู่อันดับต้น ๆ ที่คอยให้การต้อนรับดูแลและอำนวยความสะดวกแก่บุคคลหรือหน่วยงานที่มาจากบนฝั่ง ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่มักจะมองว่า นายนิรันดร์ ชอบเอาหน้าและหวังผลประโยชน์จากการกระทำดังกล่าว ประกอบกับหลังจากเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิพัดถล่มสร้างความเสียหายให้กับหมู่บ้าน นายนิรันดร์ เป็นผู้ประสานงานจนได้รับงบประมาณจากมูลนิธิแห่งหนึ่งที่มาจากประเทศฟิลิปปินส์เพื่อนำมาช่วยเหลือด้านเครื่องมือประมง แต่เนื่องจากการช่วยเหลือแจกจ่ายเครื่องมือประมงมีหลักเกณฑ์ให้ระบุถึงความมากน้อยที่ชาวบ้านแต่ละคนได้รับผลกระทบและงบประมาณมีจำกัด อีกทั้งส่วนหนึ่งต้องนำไปใช้ในการสร้างอาคาร โรงเรียน ทำให้ชาวบ้านได้รับเครื่องมือประมงไม่ทั่วถึง จึงเกิดข้อครหาขึ้นว่าเอาเงินเข้ากระเป๋าและให้ผลประโยชน์เฉพาะพวกพ้องตนเอง และยังมีโครงการแจกเปิดและไก่ ที่นายนิรันดร์มักจะถูกข้อครหาจากชาวบ้าน อย่างไรก็ตามการเข้ามาของโครงการพัฒนาทำให้กลุ่มต่าง ๆ พยายามที่จะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชน การแข่งขันนำในการพัฒนาชุมชน จนนำไปสู่ความขัดแย้งทางความคิดและผลประโยชน์ โดยส่วนใหญ่มาจากการพยายามให้ตนเองมีบทบาทในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ

โดยแยกตามบทบาทและการพยายามที่จะมีบทบาทในแต่ละกลุ่ม สามารถแบ่งกลุ่มย่อยออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ 7 กลุ่มย่อย คือ 1) กลุ่มที่ตั้งบ้านเรือนบริเวณทิศเหนือ ประกอบไปด้วย 1.1 กลุ่มนายพรชัย อุษณีย์ สมาชิก อบต. 3 สมัย 1.2 กลุ่มนายธรรมนิตย์ ทะเลเล็ก(สปาร์ค) 1.3 กลุ่มนายบาเสด คาโต๊ะศรีดาวัน พ่อของอดีตผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มที่ 2) กลุ่มที่ตั้งบ้านเรือนบริเวณกลางหมู่บ้าน ประกอบด้วย 2.1 กลุ่มนายนิรันดร์ ตั้งสง่า ประธาน อสม. 2.2 กลุ่มนายเทิดศักดิ์ ลายัง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2.3 กลุ่มนายอิดล ลายัง อดีตสมาชิก อบต. กลุ่มที่ 3) กลุ่มที่ตั้งบ้านเรือนบริเวณทิศใต้ของเกาะ ประกอบด้วย 3.1 กลุ่มนายหมาดโรบ บากาก 3.2 กลุ่มนาย หยาด ซื่ออั้ง การอิงอยู่ในกลุ่มย่อยต่าง ๆ มักจะเข้าไปในลักษณะของเครือข่ายที่นั่นเอง ซึ่งในแต่ละกลุ่มเครือข่ายก็จะมีมารับฟังและยอมรับในบทบาทของผู้ที่มีบทบาทในกลุ่มนั้น ๆ อย่างไรก็ตามกลุ่มบุคคลตัวแทนที่สามารถทำงานร่วมกันได้คือ นายอิดล ลายัง นายนิรันดร์ ตั้งสง่า นายพรชัยอุษณีย์และนายหยาด ซื่ออั้ง โดยเฉพาะนายพรชัย อุษณีย์ สมาชิก อบต. 3 สมัยที่สามารถทำงานและเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ได้อย่างไรก็ตาม การแบ่งกลุ่มย่อยออกเป็นหลายกลุ่มก็เพื่อให้คำนึงถึงความสำคัญของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่มีบทบาทในชุมชนทั้งนี้กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ล้วนเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนถ้ามีการมอบหมายแบ่งบทบาทหน้าที่ให้ตรงจุด ซึ่งการแบ่งกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ได้มาจากข้อคิดเห็นจากชาวบ้านภายในชุมชนจากการสังเกต การให้ความร่วมมือในกิจกรรม การสังเคราะห์และจากปรากฏการณ์การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันภายในชุมชน ปัจจุบันความเข้มข้นในการแบ่งแยกกลุ่มย่อยได้ลดลงมากกว่าในอดีต ทั้งนี้เนื่องจากการพยายาม

พูดคุยและแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมโครงการพัฒนาแต่ละโครงการ (ชุกีรี หะยีสาแม และคณะ, 2555)

โดยสรุปแล้ว อุปสรรคและจุดค้อยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชนมุสลิมบ้านเกาะบุโหลน คือ ประชาชนไม่มีความสามัคคี ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากประเด็นต่างๆดังนี้

1. การเมืองภายในชุมชน เช่น การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน การเลือกสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากชาวบ้านแต่ละฝ่ายต่างก็จะสนับสนุนคนในสังกัดของตนให้ได้รับการคัดเลือก ครั้นเมื่อเลือกตั้งเสร็จชุมชนไม่ได้มีการเคลียร์ปัญหาหรือจัดการความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม

2. ผลกระทบจากกระบวนการพัฒนาที่มาจากโครงการของรัฐและหน่วยงานต่างๆ ซึ่งไม่ได้ใช้วิธีการการสร้างการมีส่วนร่วมให้ประชาชนแต่ละกลุ่มและแต่ละฝ่ายเข้าไม่มีส่วนร่วมในการคิดการทำ เป็นการพัฒนาที่ตกลงมาเฉพาะกลุ่ม ไม่มีการชี้แจงรายละเอียดในแต่ละโครงการ ทำให้ประชาชนบางกลุ่มเข้าใจว่า ตัวแทนเหล่านั้นได้รับผลประโยชน์เป็นเงินทองแต่ในทางกลับกันตนเองไม่ได้ ภายหลังจึงไม่ให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน

3. ความล้มเหลวจากการบริหารจัดการโครงการต่างๆ ของชุมชนเอง ที่คณะกรรมการบริหารบางคนไม่มีความโปร่งใส เช่น โครงการเก็บเงินค่าน้ำ ค่าบำรุงจากการชาร์ตแบตเตอรี่จากแผงเซลล์แสงอาทิตย์ ที่เงินค่าบำรุงได้สูญหายและไม่สามารถตรวจสอบได้ ทำให้ประชาชนขาดความไว้วางใจและไม่ให้ความร่วมมือการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของแบบสอบถาม

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ประชาชนในชุมชนมุสลิมเกาะบุโหลน จังหวัดสตูล จำนวนทั้งสิ้น 216 คน ซึ่งมีรายละเอียดตามตารางดังนี้

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนและค่าร้อยละเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของประชาชนในชุมชนมุสลิมเกาะบุโหลน จังหวัดสตูล จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษาสามัญ ระดับการศึกษาศาสนา อาชีพ และรายได้

รายการ	จำนวน (n=216)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	89	41.2
หญิง	127	58.8
รวม	216	100
2. อายุ		
15 – 25 ปี	44	20.4
26 – 35 ปี	65	30.1
36 – 45 ปี	56	25.9
46 – 55 ปี	46	21.3
56 ปีขึ้นไป	5	2.3
รวม	216	100
3. ระดับการศึกษาสามัญ		
ไม่ได้ศึกษา	27	12.5
ประถมศึกษา	96	44.4
มัธยมศึกษาตอนต้น	87	40.3
มัธยมศึกษาตอนปลาย	4	1.9
สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	2	0.9
รวม	216	100

ตารางที่ 6 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (n =216)	ร้อยละ
4. ระดับการศึกษา		
ปอเนาะดั้งเดิม	2	0.9
อับตาคอฮะซึ (ตอนต้น)	22	10.2
มุตะวัสตีฎะฮ์ (ตอนกลาง)	6	2.8
ฆานาวีฮะฮ์ (ตอนปลาย)	2	0.9
ไม่ได้ศึกษา	184	85.2
รวม	216	100
5. อาชีพ		
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	44	20.4
ประมง	129	59.7
รับจ้าง	20	9.3
ธุรกิจส่วนตัว	23	10.6
รวม	216	100
6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ไม่มีรายได้	53	24.5
ต่ำกว่า 8000	10	4.6
8,001 – 12,000	129	59.7
12,001 – 16,000	7	3.2
16,001 ขึ้นไป	17	7.9
รวม	216	100

จากตารางที่ 6 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 58.8 รองลงมาคือเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 41.2 โดยส่วนใหญ่มีอายุ 26 – 35 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.1 การศึกษามัธยมศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับชั้นประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 44.4 การศึกษาศาสนาส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 85.2 และได้รับการศึกษาระดับชั้นฆานาวีฮะฮ์ (ตอนปลาย) น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.9 ประกอบอาชีพประมงเป็นส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 59.7 และประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 8,001 – 12,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 59.7

**ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความต้องการในการจัดการศึกษาอิสลามของประชาชนใน
ชุมชนมุสลิมเกาะบูโหลน จังหวัดสตูล**

ผู้ศึกษาได้สอบถามระดับความต้องการในการจัดการศึกษาอิสลามของประชาชนในชุมชนมุสลิมเกาะบูโหลน จังหวัดสตูล โดยได้แยกประเด็นความต้องการออกเป็น 3 ประเด็น คือ ด้านการศึกษาในระบบ ด้านการศึกษานอกระบบ และด้านการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 7 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความต้องการในการจัดการศึกษาอิสลามของประชาชนในชุมชนมุสลิมเกาะบูโหลน จังหวัดสตูล โดยภาพรวมและรายด้าน

ความต้องการในการจัดการศึกษาอิสลาม	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1.ด้านการศึกษาในระบบ	4.72	.33	มากที่สุด
2.ด้านการศึกษาอกระบบ	4.20	.33	มาก
3.ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย	3.91	.24	มาก
รวม	4.28	.22	มาก

จากตารางที่ 7 พบว่าความต้องการในการจัดการศึกษาอิสลามของประชาชนในชุมชนมุสลิมเกาะบูโหลน จังหวัดสตูล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนมีความต้องการจัดการศึกษาอิสลามด้านการศึกษาในระบบอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.72 ส่วนด้านอื่นๆ มีความต้องการอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการศึกษานอกระบบ ($\bar{x}$ =4.20) และด้านการศึกษาตามอัธยาศัย ($\bar{x}$ =3.91)

ตารางที่ 8 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความต้องการในการจัดการศึกษาอิสลามของประชาชนในชุมชนมุสลิมเกาะบุโหลน จังหวัดสตูล ด้านการศึกษาในระบบ โดยภาพรวมและรายรายชื่อ

ด้านการศึกษาในระบบ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ต้องการให้มีการจัดการศึกษาแบบ โรงเรียนรัฐที่มีการสอนวิชาอิสลามศึกษาแบบพื้นฐานทั่วไป	4.72	.49	มากที่สุด
2. ต้องการให้มีการจัดการศึกษาใน โรงเรียนของรัฐที่มีการเรียน การสอนอิสลามศึกษา ในระดับชั้นปฐมวัย	4.56	.78	มากที่สุด
3. ต้องการให้มีการจัดการศึกษาใน โรงเรียนของรัฐที่มีการบูรณาการอิสลามศึกษา ในระดับชั้นปฐมวัย	4.69	.65	มากที่สุด
4. ต้องการให้มีการจัดการศึกษาอิสลามแบบโรงเรียนรัฐที่มีการสอนวิชาอิสลามศึกษาแบบเข้ม	4.91	.29	มากที่สุด
5. ต้องการให้มีการจัดการการศึกษาอิสลามแบบ โรงเรียนเอกชนประเภทสามัญ	4.81	.43	มากที่สุด
6. ต้องการให้มีการจัดการศึกษาอิสลามแบบ โรงเรียนเอกชนประเภทสอนศาสนา	4.72	.59	มากที่สุด
7. ต้องการให้มีการจัดการศึกษาแบบ โรงเรียนเอกชนประเภทสามัญบูรณาการอิสลาม	4.63	.70	มากที่สุด
รวม	4.72	.33	มากที่สุด

จากตารางที่ 8 พบว่า ความต้องการในการจัดการศึกษาอิสลามของประชาชนในชุมชนมุสลิมเกาะบุโหลน จังหวัดสตูล ด้านการศึกษาในระบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.72$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าระดับค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุดคือ ต้องการให้มีการจัดการศึกษาอิสลามแบบโรงเรียนรัฐที่มีการสอนวิชาอิสลามศึกษาแบบเข้ม ($\bar{x} = 4.91$) ส่วนข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยความต้องการน้อยที่สุดคือ ต้องการให้มีการจัดการศึกษาในโรงเรียนของรัฐที่มีการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในระดับชั้นปฐมวัย ($\bar{x} = 4.56$)

ตารางที่ 9 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความต้องการในการจัดการศึกษาอิสลามของประชาชนในชุมชนมุสลิมเกาะบูโหลน จังหวัดสตูล ด้านการศึกษานอกระบบ โดยภาพรวมและรายรายชื่อ

ด้านการศึกษานอกระบบ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ต้องการให้มีการจัดการศึกษาอิสลามแบบ กศน. โดยมีการกำหนดเวลาเรียนร่วมกันระหว่างนักเรียนและ ครูผู้สอน	4.70	.63	มากที่สุด
2. ต้องการให้มีการจัดการศึกษาอิสลาม โดยมีโรงเรียนตาดีกา	4.76	.53	มากที่สุด
3. ต้องการให้มีการจัดการศึกษาอิสลาม โดยมีโรงเรียน คุรุสัมพันธ์	4.70	.64	มากที่สุด
4. ต้องการให้มีการสอนแบบสถาบันการศึกษาปอเนาะ	2.64	.60	ปานกลาง
รวม	4.20	.33	มาก

จากตารางที่ 9 พบว่า ความต้องการในการจัดการศึกษาอิสลามของประชาชนในชุมชนมุสลิมบ้านเกาะบูโหลน จังหวัดสตูล ด้านการศึกษานอกระบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.20$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อพบว่าระดับค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุดคือ ต้องการให้มีการจัดการศึกษาอิสลาม โดยมีโรงเรียนตาดีกา ($\bar{x}=4.76$) ส่วนข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยความต้องการน้อยที่สุดคือ ต้องการให้มีการสอนแบบสถาบันการศึกษาปอเนาะ ($\bar{x}=2.64$)

ตารางที่ 10 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความต้องการในการจัดการศึกษาอิสลามของประชาชนในชุมชนมุสลิมเกาะบูโหลน จังหวัดสตูล ด้านการศึกษาตามอัธยาศัยโดยภาพรวมและรายรายชื่อ

การศึกษาตามอัธยาศัย	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ต้องการให้มีการสอนอัลกุรอาน สำหรับเด็ก ในหมู่บ้าน	4.96	.19	มากที่สุด
2. ท่านต้องการให้มีการสอนอัลกุรอาน สำหรับผู้ใหญ่ ในหมู่บ้าน	4.93	.33	มากที่สุด
3. ต้องการให้มีการสอนฮาฟิซ (ท่องจำอัลกุรอาน) สำหรับเด็ก ๆ ในหมู่บ้าน	4.44	.74	มาก
4. ต้องการให้มีการสอนกิตาบบทให้ความรู้แก่คน ในชุมชนตามบ้าน	4.20	.84	มาก

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ด้านการศึกษาตามอัยยาศัย	$\bar{x}$	S.D.)	ระดับ
5.ต้องการให้มีการสอนพิธีกรรม (การศึกษาอิสลามขั้นพื้นฐาน) สำหรับผู้ใหญ่	4.85	.51	มากที่สุด
6.ต้องการให้มีการสอนศาสนาโดยมีโต๊ะครู หรือผู้มีความรู้มาสอนที่มัสยิด (มัจลิสอิลมีย)	4.80	.51	มากที่สุด
7.ต้องการให้มีการจัดการศึกษาอิสลามโดยให้มีโต๊ะครู มาบรรยายในช่วงเทศกาลต่าง ๆ	4.52	.73	มากที่สุด
8.ต้องการศึกษาอิสลามผ่านหนังสือต่าง ๆ	3.98	.78	มาก
9.ต้องการศึกษาอิสลาม โดยใช้สื่อจากทีวี จานดาวเทียม	2.58	.66	ปานกลาง
10.ต้องการศึกษาอิสลาม โดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต	2.02	.82	ปานกลาง
11.ต้องการศึกษาอิสลาม โดยใช้วิทยุ	2.54	.73	ปานกลาง
12.ต้องการศึกษาอิสลาม โดยผ่านเสียงตามสาย	3.94	.83	มาก
13.ต้องการศึกษาอิสลาม โดยใช้สถานที่จากมูมหรือศาลา/ แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน	3.85	.83	มาก
14.ต้องการศึกษาอิสลามจากสื่ออื่นๆ เช่น แผ่นพับ	2.35	.80	น้อย
15.ต้องการให้มีการเรียนการสอนบูรณาการศาสตร์อิสลามที่ สอดคล้องกับการประกอบอาชีพ	4.71	.53	มากที่สุด
รวม	3.91	.24	มาก

จากตารางที่ 10 พบว่า ความต้องการในการจัดการศึกษาอิสลามประชาชนในชุมชนมุสลิมหมู่เกาะบุโหลน จังหวัดสตูล ด้านการศึกษาตามอัยยาศัยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.91$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าระดับค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด คือ ต้องการให้มีการสอนอัลกุรอานสำหรับเด็กในหมู่บ้าน ($\bar{x} = 4.96$) ส่วนข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยความต้องการน้อยที่สุด คือ ต้องการศึกษาอิสลามจากสื่ออื่นๆ เช่น แผ่นพับ ($\bar{x} = 2.35$)

**ตอนที่ 2 ผลการรวบรวมความต้องการในการจัดการการศึกษาอิสลามของประชาชนในชุมชนมุสลิม
เกาะบูโหลน จังหวัดสตูล ที่เหมาะสมกับสภาพบริบทของชุมชน**

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อคิดเห็นเพิ่มเติม จากประชาชนในชุมชนมุสลิม
เกาะบูโหลน จังหวัดสตูล ที่เกี่ยวกับสภาพบริบทของชุมชนมุสลิมเกาะบูโหลนในปัจจุบัน มีความ
เหมาะสมสำหรับจัดการการศึกษาอิสลามแบบใด โดยนำข้อคิดเห็นที่คล้ายคลึงกันมาเรียงค่าความถี่
จากมากไปหาน้อย

**ตารางที่ 11 ความต้องการในการจัดการการศึกษาอิสลามของประชาชนในชุมชนมุสลิมเกาะ
บูโหลน จังหวัดสตูล ที่มีความเป็นไปได้และเหมาะสมกับสภาพบริบทของชุมชน**

ที่	รายการ	ความถี่
1	ต้องการให้มีการสอนศาสนาแบบตาดีกาหรือคุรุลัมพันธ์ให้กับเด็กและเยาวชน ในช่วงวันเสาร์อาทิตย์หรือช่วงเย็นหลังจากเลิกเรียนสามัญ	27
2	ต้องการให้โต๊ะครูหรือผู้มีความรู้มาสอนศาสนาที่มัสยิด(มัจลิสอิลมีย)ให้กับคน ที่ไม่มีพื้นฐานความรู้ทางด้านศาสนาเนื่องจากเป็นสิ่งที่จำเป็นเพราะคนวัยทำงาน ที่นี้ส่วนใหญ่ไม่มีพื้นฐานทางศาสนาเท่าที่ควร	19
3	ต้องการให้เด็กได้เรียนอัลกุรอาน โดยให้ครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐเป็น ผู้สอนเพิ่มเติม	17
4	ต้องการให้มีการสอนกิตาบที่ให้ความรู้แก่คนในชุมชนตามบ้าน	3
5	ต้องการให้มีการบรรยายศาสนาและเปิดเสียงตามสายในหมู่บ้าน	1

จากตารางที่ 11 พบว่าประชาชนในชุมชนมุสลิมเกาะบูโหลน จังหวัดสตูล มี
การเสนอความต้องการในการจัดการการศึกษาอิสลามที่มีความเป็นไปได้และเหมาะสมกับสภาพ
บริบทของชุมชน ข้อที่มีความถี่มากที่สุดคือ ต้องการให้มีการสอนศาสนาแบบตาดีกาหรือคุร
ุลัมพันธ์ให้กับเด็กและเยาวชนในช่วงวันเสาร์อาทิตย์หรือช่วงเย็นหลังจากเลิกเรียนสามัญ รองลงมา
คือ การสอนศาสนาโดยให้โต๊ะครูหรือผู้มีความรู้มาสอนที่มัสยิด (มัจลิสอิลมีย) เนื่องจากประชาชน
ในวัยทำงานส่วนใหญ่มีความรู้พื้นฐานทางด้านศาสนา น้อยหรือแทบจะไม่มีเลย จึงเห็นว่าเป็น
สิ่งจำเป็น ส่วนข้อที่มีความถี่อันดับสามคือ ต้องการให้เด็กได้เรียนอัลกุรอาน โดยให้ครูอิสลาม

ศึกษาที่มีอยู่แล้วในโรงเรียนของรัฐเป็นผู้สอนเพิ่มเติม ทั้งนี้เนื่องจากเห็นว่าครูมีความรู้และมีศักยภาพอยู่แล้ว

ตารางที่ 12 ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นอื่นๆ

ที่	รายการ	ความถี่
1	อยากให้ผู้มีความรู้จากฝั่งมาช่วยสอนศาสนาหรือวิชาที่เกี่ยวข้องกับอิสลามศึกษา เพราะเมื่อเวลาจะประกอบพิธีกรรมทางศาสนาก็ต้องอาศัยคนจากบนฝั่งมาช่วย	17
2	การจัดการศึกษาอิสลามจำเป็นต้องมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง เช่น กรรมการอิสลามประจำจังหวัด โรงเรียนสามัญบนเกาะ	9
3	อยากให้มัสยิดได้รับการจดทะเบียน เพื่อความสะดวกในการจัดกิจกรรมทางศาสนา	5
4	คนรุ่นเก่าส่วนใหญ่มักอยู่กับการทำมาหากิน จนไม่ค่อยสนใจศาสนา อยากให้เด็กเยาวชนรุ่นหลังๆ ตระหนักถึงการศึกษาให้มากจะได้ไม่เป็นเหมือนคนรุ่นเก่า	3
5	อยากให้ครูโรงเรียนสามัญเข้ามามีส่วนร่วมในการผลักดันและสอนอิสลามศึกษาให้เข้มข้นขึ้น	2

จากตารางที่ 12 พบว่าประชาชนในชุมชนมุสลิมเกาะบุโหลน จังหวัดสตูล มีการเสนอข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นอื่นๆ ข้อที่มีความถี่มากที่สุดคือ อยากให้ผู้มีความรู้จากฝั่งมาสอนศาสนาหรือวิชาที่เกี่ยวข้องกับอิสลาม เพราะเมื่อเวลาจะประกอบพิธีกรรมทางศาสนาก็ต้องอาศัยคนจากบนฝั่งมาช่วย รองลงมาคือ การจัดการศึกษาอิสลามจำเป็นต้องมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง เช่น กรรมการอิสลามประจำจังหวัด โรงเรียนสามัญบนเกาะ เป็นต้น

4.3 ประมวลแนวทางในการจัดการการศึกษาอิสลามของชุมชนมุสลิมเกาะบูโหลน จังหวัดสตูล

การนำเสนอแนวทางในการจัดการการศึกษาอิสลามของชุมชนมุสลิมเกาะบูโหลน จังหวัดสตูล จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงบริบททางสังคม สภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ศักยภาพของคนในชุมชน ผู้ศึกษาได้นำผลการศึกษาริบทของชุมชนและผลการศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษาอิสลามตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ ข้อที่ 2 มาประกอบการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการจัดการศึกษาอิสลาม

ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนเกาะบูโหลนและเข้าใจบริบทของชุมชนเป็นอย่างดี ประกอบด้วย นักวิชาการ นักวิจัย ครูโรงเรียนบ้านเกาะบูโหลน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ผู้นำชุมชนและเยาวชนในเกาะบูโหลน บุคลากรสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสตูล ปลัดอำเภอเมืองจังหวัดสตูล ได้แนวทางในการจัดการศึกษา ดังนี้

4.3.1. ด้านการศึกษาอิสลามในระบบ

1. เงื่อนไขที่สำคัญต่อความต้องการของชุมชน

ความต้องการด้านการศึกษาอิสลามในระบบของชุมชนมุสลิมเกาะบูโหลน เป็นไปตามเงื่อนไขของบริบททางภูมิศาสตร์ที่ตั้ง เศรษฐกิจ การคมนาคม สภาพภูมิอากาศที่มีความไม่แน่นอน รวมทั้งขาดการอนามัยและสาธารณสุข เงื่อนไขที่สำคัญในมุมมองประชาชนบนเกาะประกอบด้วย 4 ประการได้แก่ **ประการแรก** ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเกาะไกลจากศูนย์กลางทางการสื่อสารและการศึกษาที่เชื่อมโยงสู่สังคมภายนอก ทำให้การจัดการศึกษาอิสลามในระบบเป็นไปได้ยาก **ประการต่อมา** เงื่อนไขทางด้านการคมนาคม ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ของชุมชนที่ตั้งอยู่กลางทะเล การเดินทางจำกัดอยู่เพียงแค่ทางเรือเท่านั้นโดยทั่วไปประชาชนจะเดินทางไปมาระหว่างเกาะกับแผ่นดินใหญ่โดยเรือหางยาวเท่านั้น ซึ่งต้องใช้เวลา 1-1.30 ชั่วโมง ถือเป็นการเดินทางที่ค่อนข้างนานในระยะทาง 22 กิโลเมตร **ประการสุดท้าย** สภาพภูมิอากาศที่ไม่แน่นอนเปลี่ยนแปลงอยู่เป็นประจำ อาจเสี่ยงอันตรายต่อผู้ที่เดินทางไปมาระหว่างเกาะกับแผ่นดินใหญ่ และ**ประการที่สี่** กระจายตัวทางเศรษฐกิจ เป็นชุมชนขนาดเล็ก ประชากรมีน้อยการกระจายตัวของบ้านเรือนหรือประชากรกระจุกตัว รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวขนาดเล็กยังไม่เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไปเท่าไร จึงส่งผลต่อรายได้และเศรษฐกิจโดยภาพรวม ซึ่งทั้งหมดถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ไม่

สามารถทำให้การจัดการศึกษาอิสลามในระบบในรูปแบบต่างๆ เกิดขึ้นได้และมองในเชิงเศรษฐศาสตร์ถือว่าไม่คุ้มทุนที่จะลงทุนให้มีการจัดการศึกษาในระบบในรูปแบบต่าง ประชาชนส่วนใหญ่จึงมีความต้องการจัดการศึกษาอิสลามในระบบแบบโรงเรียนของรัฐที่มีการสอนอิสลามศึกษาแบบเข้ม ซึ่งเป็นการเรียนการสอนในรายวิชาอิสลามศึกษาที่มีอยู่แล้วในโรงเรียนบ้านเกาะบุโหลน โดยมุ่งไปที่การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น ดังความเห็นว่

“คนในเกาะบุโหลนต้องการที่จะให้มีการจัดการศึกษาอิสลามในระบบซึ่งเป็นสิ่งที่ดี ส่วนความเป็นไปได้ที่จะให้มีการจัดการศึกษาในรูปแบบต่างๆนั้นอาจมีความเป็นไปได้น้อย เพราะเป็นชุมชนขนาดเล็ก สภาพภูมิศาสตร์เป็นเกาะห่างไกลลำบากและอันตรายในการเดินทาง สภาพภูมิอากาศที่ไม่แน่นอน อาจไม่คุ้มกับการลงทุน รูปแบบที่จะสามารถจัดการศึกษาอิสลามได้ในขณะนี้คือ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาที่เป็นรายวิชาที่มีอยู่แล้วในโรงเรียนของรัฐ ให้มีความเข้มข้นมากขึ้น”

ทศพร พงศ์สุวรรณ

2. ข้อเสนอแนะทางการจัดการศึกษาอิสลามด้านการศึกษานอกระบบ

จากบริบทเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้น ทำให้สามารถประมวลข้อเสนอแนะทางการจัดการศึกษาอิสลามรูปแบบการศึกษานอกระบบของชุมชนเกาะบุโหลนได้อย่างน้อย 4 ข้อ ได้แก่

1. การระดมทรัพยากรเงินทุนเพื่อสนับสนุนครูในการสอนเสริมหรือสอนพิเศษนอกเวลาเรียนปกติ โดยจ้างครูอิสลามศึกษาสอนพิเศษให้กับเด็กและประชาชนอาจจะให้ค่าตอบแทนเป็นรายชั่วโมง หรือให้เงินเดือน โดยอาจจะแบ่งการเรียนการสอนเป็นสองช่วงคือ สอนช่วงวันเสาร์อาทิตย์ในเวลากลางวัน และสอนตอนกลางคืนในวันปกติ อาจจะแบ่งการเรียนการสอนระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ให้เป็นเวลา เป็นต้น ดังสะท้อนจากความเห็นว่

“ใช้โอกาสจากโรงเรียนของรัฐที่มีอยู่บนเกาะ สร้างการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่มีชีวิตชีวาขึ้นมา เช่น จ้างครูอิสลามศึกษาสอนพิเศษให้กับเด็กและประชาชน โดยอาจจะให้ค่าตอบแทนเป็นรายชั่วโมง หรือให้เงินเดือน โดยอาจจะแบ่งการเรียนการสอนเป็นสองช่วงคือ สอนช่วงวันเสาร์อาทิตย์ในเวลากลางวัน และสอนตอนกลางคืนในวันปกติ อาจจะแบ่งการเรียนการสอนให้กับเด็กและผู้ใหญ่ โดยใช้โรงเรียนและมัสยิดเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน”

ชอหมาด ไบหมาดป็นจอ

2. การพัฒนาเทคนิคการสอนของครูให้สามารถสอนนักเรียนแบบคละชั้นได้
อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะทักษะการอ่านและเขียนภาษาอาหรับของนักเรียน รวมทั้งให้มีสื่อ
การเรียนการสอนที่น่าสนใจ ดังสะท้อนจากความเห็นว่า

“ครูสอนอิสลามศึกษาจะต้องพัฒนานักเรียนให้มีทักษะในการอ่าน การเขียนภาษา
อาหรับให้ได้ เพราะจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เด็กสามารถอ่านอัลกุรอานได้ซึ่งจะนำไปสู่การต่อ
ยอกในการเรียนอิสลามศึกษาที่ลึกซึ้งขึ้น”

ปรีดา โสรมย์

“ต้องพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ทั้งด้านสื่อการเรียนการสอน การสอนเสริม
นอกเหนือเวลาเรียน โดยเน้นการปฏิบัติจริง อาจจะทำให้มีค่าตอบแทนครูเมื่อมีการสอนนอกเวลา”

บาเต็ม หาญทะเล

3. การบูรณาการและการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่าง โรงเรียน บ้าน(ชุมชน)
มัสยิด โดยโรงเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้ปกครอง
ได้ร่วมกันเสนอแนะ เสนอแนวทางอื่นๆที่จะร่วมกันพัฒนา รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากมัสยิดให้
เป็นสถานที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้นักเรียนได้คุ้นเคยกับบรรยากาศ
ในมัสยิดจนเห็นว่ามัสยิดคือส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวิถีปฏิบัติทางศาสนาและสามารถคลุกคลีอยู่
กับมัสยิดได้ ดังสะท้อนจากความเห็นว่า

“บุคลากรและครูของโรงเรียนสามัญในเกาะจะต้องเปิดโอกาสให้คณะกรรมการ
สถานศึกษาและประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความต้องการและแสดงความคิดเห็นใน
การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษาของโรงเรียน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น โรงเรียนจะต้องสร้าง
การมีส่วนร่วม และรับฟังนำข้อเสนอแนะต่างๆไปปฏิบัติอย่างแท้จริง เพราะที่ผ่านมา โรงเรียน
ไม่ได้นำไปปฏิบัติและปรับปรุงแก้ไข อีกทั้งส่วนใหญ่มักคิดว่าผู้ปกครองไม่มีความรู้ไม่เข้าใจและ
สามารถช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียนได้”

นัศรี หาญทะเล

บางส่วนมีข้อเสนอให้ใช้มัสยิดเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน ดังความ
เห็นว่า

“เกาะบุโหลนคอนโรงเรียนที่อยู่ติดมัสยิด การสร้างความคุ้นเคยเรื่องอิสลามศึกษาให้นักเรียน โดยการ ใช้มัสยิดเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการศึกษาจะทำให้เด็กนักเรียนมีความใกล้ชิดกับเรื่องศาสนามากขึ้น”

บ็อดล ทะเลลึก

4. การสนับสนุนให้นักเรียนได้มีโอกาสในการแข่งขันทักษะทางวิชาอิสลามศึกษา กับ โรงเรียนอื่นๆภายนอกเกาะ ซึ่งจะทำให้เด็กนักเรียนมีแรงกระตุ้นที่อยากจะเรียน รวมทั้งได้รับประสบการณ์และความรู้ใหม่ๆจากภายนอกเพื่อพัฒนาตัวเองได้มากยิ่งขึ้น ดังสะท้อนจากความคิดเห็นว่า

“ควรจัดให้นักเรียนได้มีโอกาสในการแสดงออกแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องอิสลามศึกษา ระหว่างโรงเรียน หรือให้เด็กนักเรียนได้มีโอกาสพบปะกับผู้มีความรู้ทางศาสนาออกโรงเรียน เช่น การที่ครูพาไปฟังบรรยายหรืองานวิชาการทางอิสลาม”

สมจิตร ลาหยัง

4.3.2 ด้านการศึกษาอิสลามนอกระบบ

1. เจ็อนใจที่สำคัญต่อความต้องการของชุมชน

ความต้องการด้านการศึกษาของชาวบ้านบนเกาะบุโหลนเป็นไปตามเจ็อนใจของบริบททางเศรษฐกิจสังคมของชุมชนบนเกาะ เจ็อนใจที่สำคัญในมุมมองของประชาชนบนเกาะบุโหลนอย่างน้อย 3 ประการได้แก่ **ประการแรก** ชุมชนเกาะบุโหลนแม้ว่าเป็นชุมชนที่มีชาวบ้านตั้งรกรากเป็นเวลานานแล้ว แต่ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเกาะไกลจากศูนย์กลางทางการสื่อสารและการศึกษาศาสนาที่เชื่อมโยงกระแสการฟื้นฟูอิสลามทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ ชุมชนเกาะบุโหลนยังมีวิถีชีวิตตามวิถีดั้งเดิมตามบรรพบุรุษ ในด้านการปฏิบัติศาสนกิจยังไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของความรู้ศาสนาตามหลักวิชาการที่มีมาตรฐานดังเช่นในพื้นที่อื่นๆ รวมทั้งด้านเศรษฐกิจที่ชาวบ้านยังคงรักษาวิถีการประกอบอาชีพประมงขนาดเล็ก ประกอบกับการจำกัดการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวบนเกาะ ทำให้ชาวบ้านเกาะบุโหลนมีความต้องการให้มีการจัดการศึกษาอิสลามรูปแบบการศึกษานอกระบบ เพื่อให้หลักสูตรการเรียน ระยะเวลาในการเรียนและการประเมินผลความยืดหยุ่นสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียนที่เป็นชาวบ้านทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ **ประการต่อมา** ชุมชนเกาะบุโหลนยังมีเจ็อนใจข้อจำกัดด้านทรัพยากรสำหรับการจัดการศึกษาอิสลามด้วยตนเองแบบสมบูรณ์ โดยเฉพาะทรัพยากรบุคคล คือ

“ครู” หรือ “ผู้รู้ทางศาสนา” ถือเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดในการจัดการศึกษาอิสลามบนเกาะ ดังสะท้อนจากความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งที่ว่า

“ชาวบ้านในเกาะไม่มีใครรู้และเข้าใจศาสนาได้ดีพอที่จะไปสอนคนอื่น จำเป็นที่จะต้องให้ผู้รู้จากบนฝั่งเป็นผู้มาสอน อาจจะทำให้ชาวบ้านที่ต้องการให้ลูกหลานเรียนระคมเงินทุนเพื่อใช้เป็นค่าเรือและเงินเดือนเล็กๆน้อยๆให้ผู้ที่เกี่ยวข้องจะมาสอน”

นิรันดร์ ตั้งสง่า

นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงการขาดแคลนทรัพยากรด้านอื่น ทั้งด้านเงินทุนสนับสนุน ถึงอำนวยความสะดวกในการสอน และสถานที่จัดการเรียนการสอน ดังสะท้อนจากคำกล่าวได้แก่

“การที่จะได้ผู้เสียสละมาสอนศาสนาที่เกาะแห่งนี้ยากมาก เพราะการเดินทางลำบาก มีค่าใช้จ่าย บนเกาะไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก จำเป็นที่จะต้องหางบประมาณจากข้างนอกมาเป็นเครื่องมือในการจัดการการศึกษาอิสลามที่นี่ ซึ่งจะทำให้ผู้ที่มาสอนมีขวัญและกำลังใจที่จะสอนบนเกาะแห่งนี้และอยู่ได้นานอย่างถาวร”

ชัยชาญ นิลเพ็ญ

“จำเป็นต้องสำรวจทรัพยากรทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็น บุคลากรผู้สอน ผู้เรียน บงบประมาณ อาคารสถานที่สำหรับการจัดการเรียนการสอน”

สุรชัย หาญทะเล

และความเห็นที่ว่า

“ให้มีการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน หรือครูในกรณีที่ไม่มีครูข้างนอกเข้ามาทำหน้าที่สอน หรืออาจจะสลับปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสม”

ทศพร พงศ์สุวรรณ

ประการสุดท้าย ชาวบ้านจำนวนมากสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการศึกษาอิสลามบนเกาะบูโหลนต้องคำนึงถึงเงื่อนไขของความเป็นอิสระ และอำนาจตามหน้าที่ (Authority) ซึ่งหมายถึง ผู้ที่จะมาเป็น “เจ้าภาพ” ในการริเริ่มและลงหลักปักฐานการศึกษาศาสนาบนเกาะในระยะยาว ดังที่มีผู้สะท้อนความกังวลใจเรื่องดังกล่าวว่า

“อันดับแรกจะต้องเริ่มที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ที่ต้อง

เข้าไปผลักดันให้มีมัศยิดที่จดทะเบียนถูกต้องและมีอิหม่าม มีคณะกรรมการบริหารมัศยิด มีทะเบียนสำปรุข ให้มีผู้รับผิดชอบ เพราะตอนนี้ปัญหาคือไม่มีผู้รับผิดชอบอย่างเป็นทางการจะลักษณะเมื่อไม่มีผู้รับผิดชอบโดยตรงก็จะทำให้การขับเคลื่อนติดขัดไม่ต่อเนื่อง จะอาศัยผู้มีจิตอาสาจากบนฝั่งไปช่วยก็คงไม่ต่อเนื่อง เพราะอยู่บนเกาะระยะทางไกลและลำบากจะเกิดความเหน็ดเหนื่อย”

ขอหมาด โบหมาดปันจอ

ยิ่งไปกว่านั้นเงื่อนไขเรื่องความเป็นอิสระและความมีอำนาจตามหน้าที่(Authority) ยังถูกกำหนดโดยข้อบังคับของกรมอุทยานแห่งชาติเนื่องจากเกาะบูโหลนตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ตามกฎหมายไม่สามารถสร้างที่พักอาศัยที่เป็นนิติบุคคลหรือจดทะเบียนเป็นเจ้าของได้ เว้นแต่สร้างเพื่อประโยชน์สาธารณะและใช้เป็นที่อยู่อาศัยสำหรับคนในพื้นที่ดั้งเดิมเท่านั้น ทำให้ชุมชนประสบปัญหาจากการที่เกาะบูโหลนไม่สามารถจดทะเบียนมัศยิดเพื่อให้มีสถานะเป็นนิติบุคคล และได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐได้ เงื่อนไขข้อจำกัดในประการสุดท้ายนี้เป็นสิ่งที่ชาวบ้านชุมชนเกาะบูโหลนพยายามผลักดันมานานแล้ว แต่ในปัจจุบันชาวบ้านเกาะยังไม่สามารถรวมตัวเพื่อต่อรองให้มัศยิดได้รับจดทะเบียน

2. ข้อเสนอแนวทางการจัดการศึกษาอิสลามด้านการศึกษานอกระบบ

จากบริบทเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้น ทำให้สามารถประมวลข้อเสนอแนวทางการจัดการศึกษาอิสลามรูปแบบการศึกษานอกระบบของชุมชนเกาะบูโหลนได้อย่างน้อย 5 ประการได้แก่

1. การผลักดันให้มีมัศยิดเป็นเจ้าภาพ มีอำนาจตามหน้าที่ตามกฎหมายโดยได้รับเงินสนับสนุนการจัดการศึกษาอิสลามจากรัฐบาล ให้เป็นวาระเร่งด่วนที่ควรจะเป็นยุทธศาสตร์ระยะสั้นและระยะยาว ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่า การผลักดันให้มีมัศยิดได้รับการจดทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมายหรือหาช่องทางที่จะทำให้มัศยิดได้รับการรับรองการเป็นนิติบุคคล เพราะปัจจุบัน ชุมชนและมัศยิดตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติไม่สามารถจดทะเบียนได้ตามกฎหมาย ถ้าผลักดันสำเร็จมัศยิดก็จะได้รับงบประมาณอุดหนุนจากรัฐ ทำให้สามารถนำงบประมาณมาพัฒนาและจัดการ เรียนการสอนอิสลามศึกษาในชุมชนได้ตามความตั้งใจของคนในชุมชน เช่นการจัดการจัดการเรียนการสอนแบบคาตีกาหรือคุรุ่มสัมพันธ์ เป็นต้น ดังสะท้อนจากความเห็นว่า

“ผลักดันให้มีมัศยิดได้รับการจดทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย หรือหาช่องทางที่จะทำให้มัศยิดได้รับการรับรองการเป็นนิติบุคคล เพราะปัจจุบันชุมชนและมัศยิดตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติไม่สามารถจดทะเบียนได้ตามกฎหมาย ถ้าผลักดันสำเร็จมัศยิดก็จะได้รับ

งบประมาณอุดหนุนจากรัฐ ทำให้สามารถนำงบประมาณมาพัฒนาและจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในชุมชนได้ตามความตั้งใจของคนในชุมชน”

อัมหรับ เหมรา

และความเห็นที่ว่า “ในการจัดการเรียนการสอนนอกระบบเช่น มีคาดีกา จะต้องขึ้นอยู่กับฐานของการมีมัสยิดที่จดทะเบียนอย่างถูกต้องก่อน หลังจากนั้นคาดีกาจะมีขึ้น โดยอัตโนมัติ ซึ่งบุคลากรครูผู้สอนจะได้รับงบประมาณจากรัฐบาล”

อาณัติ หวังกุลคำ

2. ความคิดเห็นใกล้เคียงกับข้อเสนอแรกคือการประสานให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลเป็นเจ้าภาพในการจัดการศึกษาในชุมชนเกาะบูโหลน เนื่องจากมัสยิดเกาะบูโหลนยังมีข้อจำกัดดังที่กล่าวมาแล้ว ดังความเห็นที่ว่า

“คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงในเรื่องนี้ จึงควรมีแผนและทิศทางที่ชัดเจนที่จะทำให้ประชาชนในเกาะบูโหลนรู้และเข้าถึงการเรียนการสอนอิสลามศึกษา”

สมบัติ สักหลัก

3. การผลักดันให้ฝ่ายปกครองท้องถิ่นเป็นเจ้าภาพในการจัดการศึกษานอกระบบตามความต้องการของชุมชน เนื่องจากเป็นฝ่ายที่มีอำนาจหน้าที่ มีทรัพยากร มีความสามารถในการประสานงานกับโรงเรียนต่างๆ มีความสามารถระดมทุน และมีอิสระในการจัดการภายในพื้นที่อย่างแท้จริง ดังความคิดเห็นที่ว่า

“การประสานงานและสร้างความร่วมมือระหว่างผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเข้มข้นและต่อเนื่องจะช่วยให้เกิดการพัฒนาการจัดการศึกษาอิสลามนอกระบบขึ้นได้”

นิวัฒน์ บากาก

4. ให้ภาคประชาสังคมในพื้นที่เป็นเจ้าภาพในการจัดการศึกษา ประกอบด้วยข้อเสนอให้บุคลากรและครูของโรงเรียนสามัญบ้านเกาะบูโหลน (ร.ร.รัฐบาล) เป็นเจ้าภาพในการจัดการศึกษาศาสนาอิสลามด้วย ดังที่มีผู้แสดงความเห็นว่า

“บุคลากรและครูของโรงเรียนสามัญบ้านเกาะบุโหลน จำเป็นที่จะต้องเข้าไปเล่น และผลักดันเรื่องนี้ให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยพูดคุยกับผู้ปกครอง เพราะถ้าครูไม่เริ่มนำทางก่อน การจัดการเรียนการสอนก็จะไม่เกิดขึ้น”

สาโยค หมิ่นหวัง

บางส่วนมีข้อเสนอให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างครูโรงเรียนสามัญ และตัวแทนชุมชนในการเป็นเจ้าภาพร่วมกัน ดังความเห็นที่ว่า

“จัดตั้งคณะกรรมการที่มาจากครู โรงเรียนสามัญและตัวแทนผู้นำชุมชนเพื่อสร้าง การมีส่วนร่วมที่จะเสนอหลักเกณฑ์ และแนวทางต่างๆที่จะพัฒนาการศึกษาและจัดการศึกษานอกระบบให้เกิดขึ้น”

เทิดศักดิ์ ลายัง

น่าสนใจว่า มีข้อเสนอให้คณะกรรมการร่วม ที่กล่าวข้างต้นทำหน้าที่ประสาน ความช่วยเหลือสนับสนุนจากโรงเรียนบนฝั่งด้วย กล่าวคือ

“เมื่อมีคณะกรรมการบริหารมัสยิดแล้วก็ต้องคุยกับ โรงเรียนสามัญที่อยู่บนเกาะ ประสานมายังเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อขอสนับสนุนครูสอนอิสลามศึกษาเพิ่ม เพื่อให้มีครูสอน อิสลามศึกษาเกาะละ 1 คน”

วิม อองสารา

5. ข้อเสนอเรื่องการพัฒนาบุคลากรของเกาะบุโหลนเพื่อเตรียมพร้อมต่อการตอบสนองความต้องการของชุมชนรวมทั้งควรจัดให้มีกิจกรรมเสริมการเรียนการสอนศาสนาไปด้วย อาทิ

“ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในเกาะบุโหลนได้รับการศึกษาที่สูงกว่าชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น โดยการผลักดันให้นักเรียนที่เรียนจบ ไปเรียนต่อจนจบระดับปริญญาตรีและ สร้างความเข้มแข็งให้เยาวชนสามารถกลับมาสอนศาสนาให้คนในหมู่บ้านและพัฒนาหมู่บ้านใน ด้านอื่นๆ ซึ่งจะสามารถเป็นแบบอย่างให้เด็กรุ่นต่อไปได้”

ชุกวี ทะยีสามาแม

และความเห็นที่ว่า “การส่งเสริมและผลักดันการต่อยอดทางการศึกษาโดยการ

ส่งเสริม และผลักดันให้กับเด็กบนเกาะได้เรียนจบปริญญาตรีหรือเรียนสูงๆ ให้โอกาสได้พบปะ และเรียนรู้ประสบการณ์การจากสังคมภายนอก และให้เด็กมีโอกาสกลับไปทำงานบ้านตัวเองก็จะ เป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการศึกษาและการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ต่อไปในทุกๆด้าน ซึ่งจะทำการ พัฒนามีความยั่งยืนกว่าการที่คนอื่นเข้ามา และจะต้องต่อยอดให้เด็กเรียนเพิ่มมากขึ้นจำนวนหลายๆ คน เด็กจะได้มีส่วนร่วมคิดร่วมพัฒนาด้านต่างๆของเกาะ เขาจะได้ไม่โดดเดี่ยวในการกลับมาพัฒนา ชุมชนบ้านเกิด”

สุไลมาน ยังปากน้ำ

ข้อเสนอกิจกรรมเสริม ได้แก่ “จัดค่ายอิสลามศึกษาเพื่อสร้างแรงกระตุ้นและ แรงจูงใจให้เด็กและคนชุมชนได้ต่อยอดความคิดที่จะพัฒนาการจัดการศึกษาอิสลามต่อไปอย่าง ยั่งยืน โดยประสานงานกับมหาวิทยาลัยเพื่อขอนักศึกษาให้มาเป็นผู้ดำเนินการ”

พินิจ หลงตรี

โดยสรุปแล้ว ชาวบ้านเกาะบูโหลนส่วนใหญ่มีความต้องการให้จัดการศึกษา อิสลามแบบการศึกษานอกระบบโดยการจัดให้มีการเรียนการสอนตาดีกาหรือครูสัมพันธเพื่อ ตอบสนองต่อความต้องการ และวิถีชีวิตของผู้เรียน ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าการผลักดันให้มีสยิด เป็นเจ้าภาพ มีอำนาจตามหน้าที่ตามกฎหมายโดยได้รับเงินสนับสนุนการจัดการศึกษาอิสลามจาก รัฐบาล ให้เป็นวาระเร่งด่วนที่ควรจะเป็นยุทธศาสตร์ระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งโรงเรียนและชุมชน จะต้องทำงานร่วมกันเพื่อผลักดันให้เกิดขึ้น และในระยะสั้นจำเป็นต้องประสานผู้มีจิตอาสาจาก บนฝั่งมาเป็นผู้สอน โดยชุมชนจะต้องร่วมเงินกันเพื่อเป็นสินน้ำใจเป็นค่าเดินทางและค่าตอบแทน เล็กน้อยให้ผู้สอน สำหรับการจัดการศึกษาในระยะยาวอีกประการที่สำคัญคือจำเป็นต้อง ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในเกาะบูโหลนได้รับการศึกษาที่สูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการ ผลักดันให้นักเรียนที่เรียนจบมัธยมต้น ไปเรียนต่อจนจบระดับปริญญาตรีและสร้างความเข้มแข็งให้ เยาวชนสามารถกลับมาสอนศาสนาให้คนในหมู่บ้านและพัฒนาหมู่บ้านในด้านอื่นๆ ซึ่งจะ สามารถเป็นแบบอย่างให้เด็กรุ่นต่อไปได้

4.3.3 ด้านการศึกษาอิสลามตามอรรถาธิบาย

1. เงื่อนไขที่สำคัญต่อความต้องการของชุมชน

ความต้องการด้านการศึกษาอิสลามตามอรรถาธิบายของประชาชนบนเกาะบูโหลนเป็นไปตามเงื่อนไขที่คล้ายกันและเชื่อมโยงกับเงื่อนไขด้านการศึกษาอิสลามนอกระบบ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

2. ข้อเสนอแนะทางการจัดการศึกษาอิสลามด้านการศึกษิตตามอรรถาธิบาย

แนวทางในการจัดการศึกษาอิสลามตามอรรถาธิบายเป็นแนวทางที่ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าบางข้อเสนอจะสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาอิสลามด้านการศึกษิตนอกระบบด้วย บางแนวทางสามารถดำเนินการไปพร้อมๆกันได้ ดังนั้นจึงสามารถประมวลข้อเสนอแนะทางการจัดการศึกษาอิสลามรูปแบบการศึกษิตตามอรรถาธิบายของชุมชนมุสลิมเกาะบูโหลนได้อย่างน้อย 4 ประการได้แก่

1. การผลักดันให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทำงานขับเคลื่อนร่วมกัน เช่น

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล สำนักงานการศึกษาเอกชน โรงเรียนบ้านเกาะบูโหลน และหน่วยงานอื่นๆ ทั้งนี้การสร้างความร่วมมือกับทุกฝ่ายให้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง จะได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิผลมากกว่าการขับเคลื่อนอยู่เพียงฝ่ายเดียว ดังความเห็นที่ว่า

“จะต้องให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทำงานร่วมกันอย่างจริงจัง เช่น คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล สำนักงานการศึกษาเอกชน โรงเรียนสามัญบนเกาะ องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ อำเภอละงู ช่วยและผลักดันให้เกิดการจัดการศึกษาอิสลามที่เป็นรูปธรรม เพราะเป็นเพียงเกาะเล็กๆ ถ้าร่วมกันก็จะสามารถทำได้”

กิตติพงษ์ หมั่นเพ็ง

2. การใช้โรงเรียนของรัฐเป็นเจ้าภาพหรือเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนและเติมเต็มให้เกิดการจัดการศึกษาขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากบุคลากรของโรงเรียนเป็นผู้ที่มีศักยภาพมากที่สุด ในชุมชน ซึ่งร่วมไปถึงการสนับสนุนเรื่องงบประมาณบางส่วน การคิดสรรครูอาสาที่จะมาสอน ตลอดจนการทำหน้าที่เป็นผู้ประสานหลักในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการจัดการศึกษาเกิดขึ้น ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงอัตลักษณ์ของชุมชนด้วยเช่นกัน ดังความเห็น

“จะต้องใช้โรงเรียนสามัญในฐานะที่เป็นกลไกของรัฐเติมเต็มในส่วนที่ยังขาดอยู่ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงอัตลักษณ์และสอดคล้องกับวิถีของคนในชุมชน ซึ่งนอกจากจะจัดการเรียนการ

สอนให้คนในชุมชน ได้รู้ถึงหลักวิชาการศาสนาขั้นพื้นฐานแล้วก็ต้องให้รู้ถึงอัตลักษณ์ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศาสนาด้วย”

ขอหมาด ไบหมาดป็นจอ

“ในการจัดการศึกษาอิสลามระดับการศึกษาอิสลามตามอัยยาศัย โรงเรียนสามัญของรัฐที่อยู่บนเกาะจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามอัยยาศัยด้วยไม่มากนักน้อย เช่น เรื่องงบประมาณในการจัดการเรียนการสอน เรื่องครูผู้สอน เรื่องการประสานงานเพื่อให้เกิดการเรียนการสอน”

สุไลมาน ยังปากน้ำ

“ประสานกับเขตพื้นที่การศึกษาให้จัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับศาสนาอิสลามให้มาปฏิบัติหน้าที่บนเกาะซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้และมีความกล้าที่จะจัดการศึกษาให้เกิดขึ้น”

บือดล ทะเลลึก

3. การสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ครูผู้สอน โดยอาจให้ค่าตอบแทนหรือสินน้ำใจเล็กน้อยตามสภาพของชุมชน ซึ่งคนในชุมชนอาจใช้วิธีการเรียไรเงินแต่ละครอบครัวตามจำนวนที่ตกลงกันตามความเหมาะสมเพื่อบริจาคแก่ครูผู้มาสอน วิธีการดังกล่าวเป็นสิ่งที่ชุมชนสามารถทำได้และเคยปฏิบัติกันมาแล้วในช่วงเวลาหนึ่ง ดังความเห็นที่ว่า

“เด็กที่นี้ขาดโอกาสที่จะได้รับการเรียนการสอนอัลกุรอานอย่างต่อเนื่อง เพราะครูอาสาจากบนฝั่งที่เคยมาสอนเกิดความท้อแท้ จึงกลับขึ้นฝั่ง ชาวบ้านสองคนที่เคยสอนเด็กๆก็คิดภารกิจและเกิดความท้อเช่นเดียวกัน การสร้างแรงจูงใจและสร้างขวัญกำลังใจให้ผู้สอนจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ที่นี่มีการกล่าวคำพูดของอัลลอฮ์อย่างต่อเนื่อง”

ชัยชาญ นิลเพ็ชญ์

4. การพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีศักยภาพเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการจัดการศึกษาในระยะยาว โดยการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนต่อ ยอดการศึกษาในระดับที่สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น เช่นระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ระดับปริญญา โดยโอกาสที่กลุ่มเหล่านี้จะ

กลับมาสานต่อเจตนารมณ์การจัดการศึกษาและพัฒนาชุมชนซึ่งมีความเป็นไปได้สูง การมีอาสาสมัครจากภายนอกมาสอนเป็นวิธีการในระยะสั้นเท่านั้น ดังข้อเสนอที่ว่า

“การจัดการศึกษาอิสลามที่สามารถทำได้เฉพาะหน้าคือ การให้คนภายนอกที่เสียสละและมีใจจริงๆ เข้ามาช่วยมาสอน ฆาน่าในทุกๆ ด้าน แต่ถ้าจะให้มีความยั่งยืนจะต้องผลักดันและส่งเสริมให้เด็กที่นี่ได้เรียนต่อสูงๆ จะได้มีความคิด มีความรู้ มีเครือข่าย ที่จะกลับมาช่วยกันพัฒนาการศึกษาอิสลามและพัฒนาในด้านอื่นๆ”

ซอบรี หมัดหมัน

5. สถานที่สำหรับการจัดการเรียนการสอน ถือเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนมีจุดศูนย์รวมในการจัดการเรียนการสอน โดยการใช้มัสยิดเป็นสถานที่สำหรับการสอน เนื่องจากเป็นสถานที่ที่ไม่เป็นทางการเป็นศูนย์รวมที่อาจสร้างการเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาในด้านอื่นๆ ด้วย ดังข้อเสนอที่ว่า

“การจัดการเรียนการสอนที่มีความเป็นไปได้คือการจัดการเรียนการสอนที่มัสยิด ซึ่งชาวบ้านจะต้องกำหนดเวลาเรียนร่วมกันระหว่างครูผู้สอนกับผู้ที่เรียนให้มีความชัดเจน”

อัมหรับ เหมรา

“มัสยิดคือกลไกหลักในการขับเคลื่อนงานพัฒนาและการศึกษาอิสลามในทุกๆ ด้าน เมื่อมัสยิดได้รับการรับรองสถานะการจดทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ก็จะกลไกที่จะทำให้หลายสิ่งหลายอย่างเข้ามา แต่เมื่อมัสยิดไม่ได้รับการจดทะเบียนกระบวนการที่จะนำไปสู่การพัฒนา ก็เฉยชาหยุดนิ่งอยู่กับที่”

สาโยด หมินหวัง

โดยสรุปแล้ว ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่า จะต้องใช้โรงเรียนสามัญในฐานะที่เป็นกลไกของรัฐเติมเต็มในส่วนที่ยังขาดอยู่ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงอัตลักษณ์และสอดคล้องกับวิถีของคนในชุมชน ซึ่งนอกจากจะจัดการเรียนการสอนให้คนในชุมชนได้รู้ถึงหลักวิชาการศาสนาขั้นพื้นฐานแล้ว ก็จะต้องให้รู้ถึงอัตลักษณ์ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศาสนาด้วย ครูอิสลามศึกษาอาจจะเป็นผู้นำและเริ่มต้นในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ครูโรงเรียนสามัญจะต้องเป็นแบบอย่างสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นให้ผู้ที่พอจะมีความรู้พื้นฐานทางด้านศาสนาแล้วที่จะสอนเด็กๆ และคนในชุมชน ซึ่งจะช่วยทดแทนการขาดครูอาสาที่มาจากบ้นฝั่งได้ ทั้งยังเสนอให้มีการเตรียมความพร้อม

สำหรับการจัดการศึกษาที่ยั่งยืนในระยะยาวคือการส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น เช่น ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และระดับปริญญา

Prince of Songkla University
Pattani Campus